

Boomkwekerijen · Pépinières · Nurseries · Vivai · Baumschulen · Viveros

SYLVA · 't Hand 10 · B-9950 Waarschoot · Belgium · Tel.: 09/377.22.17 - 09/377.23.67 · Fax: 09/377.37.37

de Boskrant

Mededelingsblad van de Vlaamse Bosbouwvereniging

januari - februari 1995

25

VBV

VBV
Mededelingsblad van de Vlaamse Bosbouwvereniging vzw
Geraardsbergsesteenweg 267, 9090 Gontrode
09 252 21 13 fax 09 252 54 66
tweemaandelijks tijdschrift - verschijnt 5 maal per jaar
januari - februari 1995 • 25ste jaargang nr. 1
ISSN 0773 137 X • Afgiftekantoor: 9090 Melle 1

Werkten mee aan dit nummer

R. Deneef - E. Van Boghout - G. Sioen - J. Kuper -
Y. Asano - P. Roskams - B. Muys - F. Boury - A. Verhelst -
T. Vitse en zoals steeds C. Sabbe

Eindredactie

Wim Buysse, Danny Maddelein, Stijn Overloop

Artikels en berichten

Artikels en berichten kunnen steeds toegezonden
worden naar het adres van de VBV. Zij zullen voor
publikatie aan de redactieraad voorgelegd worden.
Gedeeltelijke of gehele overname is steeds toegelaten
mits bronvermelding.

Bijdrage

Lidgeld met Boskrant: 450 fr.
Lidgeld met Boskrant + Groene Band: 550 fr.
Lidgeld student met Boskrant + Groene Band: 300 fr.
te storten op rekening 448-3605351-56

Gedrukt op chloorvrij gebleekt kringlooppapier

Foto voorpagina: B. Van Elegem

Redactioneel 1

Duurzame ontwikkeling van Grove dennenbossen 2

Bosbouwbeleid en bodembescherming in Japan 10

Houtverkopen in Limburg najaar 1994 21

De boswachter vertelt:
Boswachterij Zutendaal..... 22

De Wonderjaren:
Verslag van de eerste algemene bijeenkomst 26

Uit de vereniging:
VBV-excursies 1995 27
Eikenproject 28
Hernieuwen lidmaatschap..... 30
Reis Frankrijk..... 30
Dia-avond 30

Uit de provincie:
Een bos voor Veurne 31
Natuureducatie in Vlaams-Brabant 32

Pro Silva 32

Boekennieuws:
Natuurgericht beheer van bossen 33

Beste Boskrantabonnee,

Elk jaar vult ons lezerspubliek zich aan zodat we nu voor
het tweede jaar in rij de kaap van de 1000 leden ruim
overschrijden.

Het verheugt de redactieraad en mijzelf dat ook u
opnieuw gekozen hebt om in 1995 de Boskrant te lezen.
Het betekent voor de redactieraad en mezelf een flinke
duw in de rug om nog verder te timmeren aan de kwali-
teit van het tijdschrift, zowel inhoudelijk als qua lay-
out. Het resultaat van onze inspanningen mag blijken
uit dit en de volgende nummers van 1995. Nu reeds
mogen we stellen dat de Boskrant een must is om op de
hoogte te blijven van wat zich afspeelt in het bos en het
bosbeleid in Vlaanderen en de wereld.

Op de voorpagina hebt u wellicht een jubileumsym-
booltje gemerkt. De vereniging bestaat in 1995 inder-
daad 25 jaar wat uiteraard niet onopgemerkt voorbij
kan gaan.

Wij rommelden voor u in de oude doos en haalden
oude geschriften boven, waarvan sommige vreselijk ar-
chaïsch klinken, talrijke andere echter nog steeds even
visionair! In de rubriek “de wonderjaren” zullen we u
een bloemlezing uit deze teksten voorstellen.

Ons 25-jarig bestaan zal overigens niet onopgemerkt
voorbijgaan. Niet helemaal toevallig valt dit jubileum
samen met het tweede Europees Natuurbeschermings-
jaar. Het eerste natuurbeschermingsjaar en tevens ons
stichtingsjaar 1970 is achteraf een historisch keerpunt
gebleken voor ons land en wel dank zij de definitieve
doorbraak van de natuurbehoudsgedachte in het maat-
schappelijk bestel.

De stichters van de vereniging, die we op de algeme-
ne vergadering van de vereniging op zaterdag 18 maart
1995 in de bloemetjes zullen zetten, hebben de Vlaamse
Bosbouwvereniging opgericht als een tegengewicht te-
gen het te eenzijdig economisch gerichte Belgische bos-
beleid van toen, waar geen aandacht geschonken werd
aan de specificiteit van de bosproblematiek in Vlaande-

ren, dat hier slechts 20 % van het Belgisch bos vertegen-
woordigt.

De doelstellingen bosbehoud, multifunctioneel en
duurzaam bosbeheer en bosuitbreiding zijn nog steeds
even actueel als in 1970. Het ‘communautaire’ aspect is
minder dringend geworden gezien Vlaanderen in de
tussenliggende periode, ondermeer door de inspannin-
gen van de vereniging, een eigen boswet, bosadministra-
tie en bosbeleid heeft dat aangepast is aan de problemen
en noden van onze bosarme regio.

Tot slot is het belangrijk te wijzen op het thema van het
Europees Jaar voor het Natuurbehoud 1995: Natuur
buiten de reservaten.

De Vlaamse Bosbouwvereniging zal zich binnen dit
thema manifesteren met een educatieve bosplantactie,
waarbij schoolkinderen na het volgen van een les over
het boscossysteem overgaan tot het planten van een
gemengd bos met inheemse, standplaatsgeschikte boom-
soorten.

BART MUYS
VOORZITTER VBV

Algemene vergadering
Jubileumuitgave 25 jaar VBV

18 maart 1995
Zaal Ter Roest,
Buggenhout

Inschrijven met de antwoordkaart
die u toegestuurd werd.

Duurzame ontwikkeling van Grove dennenbossen

Op woensdag 14 december hield Dr. ir. J. Kuper, Opperhoutvester van het Koninklijk domein 'Het Loo' te Apeldoorn (NI) en voorzitter van Pro Silva internationaal, voor de Vlaamse Bosbouwvereniging een lezing over het beheer van Grove dennenbossen. Deze voordracht, die plaatsgreep in een overvolle zaal (± 100 deelnemers) van het Landbouwkundig instituut van de KUL te Leuven, werd gevolgd door een debat, met in het panel Prof. Dr. Martin Hermy (Natuurbeheer, KUL) en ir. Geert Bruynseels (Privé-bosbouwconsulent). Moderator van de avond was ir. Wim Buysse (AMINAL, Afdeling Bos en Groen).

Dr. ir. J. Kuper is sedert 1978 beheerder van het Koninklijk domein 'Het Loo'. Dit gebied is zo'n 7500 ha groot en bestaat overwegend uit klassieke heidebebossingen met Grove den. Van 1984 tot 1992 voerde Dr. ir. J. Kuper er onderzoek uit op verschillende bosbeheerssystemen, met als hoofddoel een duurzame voorziening van hout en een behoud en verhoging van de natuurwaarde van het domein.

'Het Loo' werd lang beheerd op vlaksgewijze manier. Zeventig à tachtig jaar na de aanplanting werd een kaalslag uitgevoerd, waarna opnieuw beplant werd en een afrastering tegen het wild geplaatst werd.

Dr. ir. J. Kuper aanzag dit als financieel oninteressant en landschappelijk onaantrekkelijk.

De voordracht van Dr. ir. J. Kuper was grotendeels gebaseerd op een tekst, die in deze Boskrant gepubliceerd wordt. Daarin wordt de beheersplanning besproken met betrekking tot de peilers economie (de financiële opbrengst speelt een belangrijke rol), natuurbehoud en recreatie. Opvallend is dat Dr. ir. J. Kuper een aantal stellingen inneemt die soms lijnrecht indruisen tegen vele stilaan als vanzelfsprekend beschouwde handelingen en visies. Het was dan ook begrijpelijk dat de voordracht aanleiding gaf tot een zeer geanimeerd debat.

DE NOODZAAK VAN PLANNING BIJ HET REALISEREN VAN BOSFUNKTIES

J.H. KUPER

Voor het ontwikkelen van een visie op het bos is het in de eerste plaats van belang een beeld te vormen van de functies die de maatschappij van het bos blijft verwachten. Vervolgens is het zaak vast te stellen hoe die functies gerealiseerd moeten worden. Planning is een instrument dat gebruikt kan worden bij het realiseren van de functievervulling. Het behelst het maken van plannen om doelen te bereiken. Om te kunnen plannen is het nodig de beheersdoelen goed te kennen. De belangrijkste doelen bij het bosbeheer in Nederland zijn de houtproductie, het natuurbehoud en de recreatie. Het gewicht dat aan de verschillende doelen wordt gehecht verandert in de steeds verder urbaniserende samenleving. De planning als instrument heeft daarbij niet noodzakelijkerwijs te veranderen.

Wanneer de doelen nader uitgewerkt worden ontstaat het volgende beeld:

• Houtproductie

Het gaat hierbij om het verdienen van geld middels de oogst van hout. Het produceren van kubieke meters om de kubieke meters is nauwelijks relevant. Het niveau van de zelfvoorzieningsgraad van de Europese Unie en de beschikbaarheid van goedkoop hout uit andere delen van de wereld dwingt momenteel niet tot het verheffen van de volume productie tot ultiem doel. Dit neemt niet weg dat er weinig op tegen is om meer bos te laten ontstaan, maar daarover later meer.

• Natuurbehoud

Natuurwaarden zijn vooral in natuur te vinden. Natuur is: alles wat je om je heen ziet en wat beschouwd mag worden als niet door de mens veranderd. In die zin is er weinig natuur in Nederland. Middels natuurontwikkeling kan aan dat soort natuur ruimte worden geboden.

Natuurontwikkeling is een natuurbehoudsstrategie, gericht op verruiming van de bestaans- en ontwikkelingsmogelijkheden van natuurlijke processen en dito elementen door een reductie van de invloed van de mens.

Cultuurvormen bieden óók ruimte aan natuurwaarden die, wanneer zij schaars zijn omdat er geen natuur meer is, hoog gewaardeerd worden. Doordat natuur al verdwenen was, en nu ook oude cultuurvormen dreigen weg te vallen, gaan ook de bijbehorende natuurwaarden verloren. Door het uitvoeren van effectgerichte maatregelen (natuurbeheer klassieke stijl) kunnen de bedoelde natuurwaarden in stand gehouden worden. Natuurbehoud behelst dus: het laten ontstaan van natuur door natuurontwikkeling, en het behouden van natuurwaarden door uitvoering van effectgerichte maatregelen.

• Recreatie

Voor extensieve recreatie is nodig: infrastructuur, ruimte en rust. De aanwezigheid van bos is daarvoor niet noodzakelijk. Het bos kan het decor vormen waartegen de recreatie zich afspeelt. Als vegetatiebeheerder kan, met betrekking tot het recreatief genot, gewerkt worden aan de verzorging van het decor.

De recreant zoekt de illusie van de natuur

Doel A:

Het verdienen van geld middels de oogst van hout

Dr. ir. J. Kuper (1994) toont aan hoe bij de huidige kosten en opbrengst verhoudingen door middel van dunning van steeds de dikkere bomen en oogst van bomen zodra zij de financiële diameter bereiken de hoogst mogelijke financiële resultaten worden verkregen. Bovendien zijn er factoren die het economisch risico van het bosbedrijf verlagen, die bij het oogsten meegewogen moeten worden. Dit betreft het behoud van een skelet van stormvaste bomen, maar ook het doen ontstaan van menging, van ongelijkjarigheid, het bevorderen van goede houtkwaliteit en van de biodiversiteit. Voorts is ten behoeve van een voortgaande produktiestroom het behoud van de bodemvruchtbaarheid en van de verjongingsmogelijkheid van belang. Al deze factoren zijn geen doelen op zichzelf, maar moeten steeds passen in een schatting van rentabiliteitsverbetering. De beste, en vaak enige, basis daarvan is het inhaken op spontaan ontwikkelende situaties.

Tevens geeft Dr. ir. J. Kuper de, zeer beperkte, mogelijkheden aan om rendabel in het bos te investeren. Bij die mogelijkheden moet dan ook nog de waardeproduktie die op spontane wijze tot stand komt verdisconteerd worden. In zijn algemeenheid mag geconcludeerd worden dat slechts positieve resultaten te behalen zijn uit de oogst van de aanwezige bomen, en van de zich op spontane wijze vestigende en ontwikkelende nieuwe bomen. Of bomen geoogst moeten worden wordt bij dunningsbepaald door de mate van hinder die bomen elkaar bezorgen bij hun kroonontwikkeling. Wanneer er geen hinder van buurbomen te duchten is moet men wachten tot de financiële diameter is bereikt. Er is dus geen sprake van een gewenste diameterverdeling of van een gewenste houtvoorraad, en al evenmin van noodzakelijke verjonging. Het instrument planning kan dan ook nauwelijks gebruikt worden. Het kan hoogstens ingezet worden bij het realiseren van de randvoorwaarden die gesteld moeten worden om spontane bosverjonging tot stand te laten komen, hetgeen dan tot verbetering van het financiële resultaat kan leiden. Daardoor wordt dan ook de duurzaamheid van de houtstroom met de daarbij behorende netto inkomstenstroom tot stand gebracht.

Bij het realiseren van de financiële doelstelling wordt de natuurfunctie danig tekort gedaan. De recreatiefunctie is, hoewel niet optimaal vervuld, minder in het geding.

Doel B: Het laten ontstaan van natuur

door natuurontwikkeling,

en het behouden van natuurwaarden

door uitvoering van effectgerichte maatregelen

Voor natuurontwikkeling is niet meer nodig dan het vaststellen en tot stand brengen van de randvoorwaarden waarbij natuurlijke processen weer ruimte wordt geboden. Als eenmaal dat stadium is bereikt, valt er niet veel meer te plannen. Dat ligt anders bij het uitvoeren van effectgerichte maatregelen ten behoud van specifieke natuurwaarden. Daarbij moet geregeld gewerkt worden, en dus ook veel gepland (niet geplant). Gezien de hoge kosten die aan effectgerichte maatregelen verbonden zijn, is het zinvol meer gewicht te gaan leggen bij natuurontwikkeling, de optie die de minste planning, werk en uitgaven vereist. De duurzaamheid van de daar uit voortvloeiende natuurwaarden is daardoor beter gewaarborgd.

Bij het realiseren van de natuurfunctie komt de produktiefunctie niet of nauwelijks aan bod. Dit komt enerzijds door het afzien van oogst, maar ook doordat, mede onder invloed van begrazing, arealen tijdelijk of zelfs lang boomloos blijven. De recreatiefunctie kan bij het realiseren van de natuurfunctie uitstekend aan zijn trekken komen.

Doel C: De verzorging van het decor

Bosbeelden worden door recreanten vooral gewaardeerd als zij de illusie van 'natuurlijkheid' geven. Lengkeek (1994) geeft aan dat vrije tijd mogelijkheden biedt om andere werkelijkheden te onderzoeken dan degene waaraan wij gewend zijn. Wij willen tijd vergeten, ons overgeven aan dromen, en het gevoel krijgen dat wij terugkeren tot ons echte wezen. Natuur kan daarbij helpen: 'Natuur als attractiewaarde is bij uitstek een claim op 'autenticiteit', de echte wereld, zoals deze was voordat de mens haar bedierf. Het paradijs vóór de zondeval' (Lengkeek, 1994, p.155). Coeterier (1992, p.167) komt tot dezelfde conclusie: 'De spontaniteit en vrijheid van

de natuur geeft de mensen die er door lopen op hun beurt ook weer een gevoel van spontaniteit en vrijheid dat zeer ontspannend werkt'.

Het totstandbrengen van een 'natuurlijk' ogend decor kan een maatregel zijn die ten behoeve van de recreant wordt uitgevoerd. Dat vereist enige planning. Zodra echter deze maatregel is uitgevoerd is er niets op tegen dit decor zich spontaan verder te laten ontwikkelen. Vanaf dat moment hoeft er niet veel meer gepland te worden.

De verzorging van het decor hoeft de realisering van de produktie- of de natuurfunctie niet echt in de weg te staan.

Slechts als het decor moet voldoen aan de wensen van de recreant die speciaal voor de natuur komt, zoals eerder gedefinieerd, heeft dat een nadelig effect op de produktiefunctie.

Consequenties

voor het beheer van:

Het natuurlijke bos

Dit bos biedt voor de drie genoemde afzonderlijke doelen direct de meeste mogelijkheden. Indien men wil kan er direct geld verdiend worden door oogst uit dunning en oogst bij de financiële diameter.

De natuur is al zoals het zou moeten zijn en het bos levert al een fraai decor voor de recreant. Voor geen van de afzonderlijke doelen valt er aan het bos iets te plannen.

De gelijkjarige monocultuur

Om hieruit geld te verdienen moet niets anders gedaan worden dan dunnen, en oogsten wanneer de financiële diameter is bereikt. Dit geldt ongeacht de boomsoort, de herkomst, de kwaliteit, en of het inheemse of exotische bomen betreft. Met inachtname van de stabiliteit geldt: dikkere bomen eerst dunnen. Menging naar soort en leeftijd wordt bevorderd zodra deze zich spontaan voordoet. Met het bos valt voorts weinig te plannen.

Voor het realiseren van de natuurfunctie ligt het ingewikkelder. Er zijn in eerste instantie twee mogelijkheden: het bos bestaat uit een exotisch gewas, of het bestaat uit de van nature terplaatse thuishorende boomsoorten. In het eerste geval ontstaat er geen natuur. In dat geval is het zaak de randvoorwaarden te realiseren waaronder de natuurlijke soorten zich moeten kunnen vestigen en ontwikkelen. Dit kan het beste door het exotische gewas te verwijderen. Er ontstaat dan een vergelijkbare pioniersituatie als bij het verlaten bouwland. Daarover later meer. Indien het bos uit de van nature ter plaatse thuishorende boomsoorten bestaat kan ten behoeve van het opweghelpen naar een natuurlijker structuur, minimaal kostendekkend, het bos gefragmenteerd worden. Koop (1986) geeft uitgebreid aan hoe dat moet. De fragmentatie kan in meerdere behandelbeurten worden uitgevoerd. Dat vereist enige planning. Aan het overblijvende bos valt verder niets meer te plannen. Slechts het tot stand brengen van de randvoorwaarden die tot natuurlijk bos leiden moet uitgevoerd worden. Daaronder valt ook het toelaten van de natuurlijke begrazingsdynamiek.

Het decor hoeft
geen bos te zijn

Leeftijdsv verschillen treden spontaan op

Ten behoeve van de decorverzorging kan hetzelfde opgemerkt worden als bij de functie natuur. Echter met het verschil dat sommigen de illusie van 'natuurlijkheid' ook bij exotische gewassen kunnen ervaren. Zuiver esthetisch gezien kan een decor mooi zijn ongeacht de plantesoort waaruit het is opgebouwd.

Het verlaten bouwland

Verlaten bouwland biedt weinig mogelijkheden voor het verdienen van geld uit houtproductie. Het planten van bomen is een onrendabele activiteit, en dus vanuit de financiële doelstelling zinloos. De enige mogelijkheid biedt de spontane vestiging van houtachtige gewassen, ongeacht soort, vorm of kwaliteit. Indien de zaadbronnen afwezig zijn vindt dit echter niet plaats. Als toch de ontwikkelingsmogelijkheid naar vegetatie inclusief bomen gewenst is, moeten, met zo laag mogelijke investeringslasten, de zaadbronnen aangebracht worden. Uit die zaadbronnen kan dan vervolgens spontaan bos ont-

wikkelen. Het aanbrengen van een enkele boom van de gewenste soorten per ha is daarvoor waarschijnlijk al voldoende. Verdere kolonisatie wordt vervolgens aan de natuur overgelaten. Deze benadering is het goedkoopst en past ook goed in de natuurfunctie en bij de ontwikkeling van het decor. Versnelde natuur- en decorontwikkeling is mogelijk in de zin van gedeeltelijke mozaïekaanleg, gespreid in ruimte en tijd. Hiermee zijn echter hoge kosten gemoeid. Het volplanten van gronden levert een kunstmatige structuur op die vele decennia aanhoudt. Dat is zowel voor de natuurfunctie als voor het decor ongewenst. Dat de ontwikkeling van de vegetatie, waarvoor slechts zaadbronnen zijn aangebracht, ongewis is, is voor de natuur en het decor geen nadeel. Of er bij die ontwikkeling nog andere randvoorwaarden ingevuld worden, zoals het toevoegen van de 'natuurlijke' begrazing, of het zoneren van de intensiteit van exploratie door de recreant, is nader af te wegen. Het laten ontstaan van wildernis, met zijn lage beheerskos-

ten, ongewisse natuurontwikkeling en verrassende decors, waarin de recreant zijn eigen ontdekkingen kan doen, zou een aanwinst voor urbaniserend Nederland kunnen zijn.

Oneigenlijke doelen in het bosbeheer

Bij het bosbeheer worden een reeks oneigenlijke doelen gehanteerd die ogenschijnlijk nuttig zijn voor het vervullen van de maatschappelijke functies. De oneigenlijke doelen worden in de planning bij het bosbeheer verwerkt. Een aantal wordt hier toegelicht.

Streven naar de ideale diameterverdeling

Zoals hier voor reeds uiteengezet is moeten bomen geoogst worden bij het bereiken van de financiële diameter. Dat staat los van de diameterverdeling in het omringende bos. Of een boom gedund moet worden is afhankelijk van diverse factoren (zie hier boven), maar niet van de diameterverdeling in een bos. Het geforceerd streven naar de ideale diameterverdeling kost geld, veroorzaakt inkomstenderving, en gaat dus ten koste van de winst. Ter versterking van de natuurfunctie is het nuttig de onnatuurlijke schaal van eenvormigheid in diameterverdeling te doorbreken. Dat is echter iets anders dan het streven naar een ideale diameterverdeling. Het zelfde geldt voor het decor.

Streven naar doelvoorraden

Of een boom geoogst moet worden is onafhankelijk van de voorraad hout in het omringende bos. Streven naar doelvoorraden veroorzaakt opbrengstderving, gaat ten koste van de winst, en is niet nodig voor de natuur- of recreatiefunctie.

Omloopverlenging

Omloopverlenging veroorzaakt inkomstenderving. Doordat de bomen na een beperkt aantal jaren toch geoogst worden is de bijdrage aan de natuurfunctie marginaal. In de decorverzorging levert het slechts tijdelijk een verbeterde toestand op.

Doen ontstaan van mengingen

Het kunstmatig doen ontstaan of aanbrengen van menging veroorzaakt inkomstenderving doordat ontijdig verjongingsruimte wordt gemaakt, en het brengt onrendabele investeringen met zich mee als daadwerkelijk geplant gaat worden. Voor de financiële doelstelling is dat ongunstig. Dat neemt niet weg dat mengingen risico-arter zijn dan monocultures. Mengingen die spontaan ontstaan moeten dan ook gekoesterd worden. Waar een grens aan het koesteren moet worden gesteld is niet duidelijk.

Voor de natuurfunctie hoeft menging niet noodzakelijkerwijs te worden nagestreefd. Enerzijds is het natuurlijke bos niet altijd gemengd (schaal afhankelijk), en anderzijds zal de natuurlijke dynamiek en successie voor doorbreking van de monotonie zorg dragen. Als wij het geld er echter voor over hebben kan in kunstmatig homogene situaties inleidende maatregelen worden uitgevoerd die het kunstmatig homogene doorbreken en tegelijkertijd tot menging leiden.

In de decorverzorging kan enige menging wel tot verbetering leiden. Echter wel voor een prijs. Spontaan zal te zijner tijd ook wel menging optreden, tenzij dat ter plaatse onnatuurlijk is.

Menging in stand houden

Doen ontstaan van leeftijdsverschillen

Wat voor mengingen is opgemerkt geldt ook voor leeftijdsverschillen. Bijkomend voordeel van de komst van jonge bomen is hun mogelijke toevoeging aan de contante waarde van het bos. Dit is alleen het geval als er sprake is van toename van de netto contante waarde.

Streven naar bosdoeltypen

Uit wat in het bovenstaande is vermeld met betrekking tot menging en leeftijdsverschillen zal duidelijk zijn dat het niet zinvol is bosdoeltypen actief na te streven.

Streven naar integratie of funktieverweving

Het streven naar integratie in het bosbeheer is vaak niet zinvol. De funktieparen productie/recreatie en natuur/-recreatie worden in de praktijk altijd door zonering aan elkaar gekoppeld. De recreant bevindt zich op de paden. (Slechts in uitzondering laat een boscigenaar integraal recreatie toe.) De paden beïnvloeden de funktieervulling van het naastliggende bos niet noemenswaardig. Er is geen integratie van het pad met de overige funktieervulling van het bos. Het is bij genoemde funktieparen dan ook zinloos om van integratie te spreken.

Het funktiepaar productie/natuur is onder strikte randvoorwaarden slechts gedeeltelijk te integreren (Dr. ir. J. Kuper, 1994). Aanvulling met gesegregeerde zones met hoofdfunctie natuur is daarbij nog nodig om de natuurfunctie geheel tot zijn recht te laten komen. Omdat natuur en productie niet op dezelfde plek kan worden gerealiseerd is de algemene conclusie dan ook dat integratie van de productie- en natuurfunctie slechts beperkt mogelijk is. Dat neemt niet weg dat daar waar productie beheersdoel is, die productie op zodanige wijze kan worden uitgevoerd dat zo veel mogelijk van de natuur- en decorfunctie behouden kan blijven.

De bij integratie nagestreefde aspecten als afzien van een deel van de productie en omloopverlenging leiden tot inkomstenderving. De bijdrage van omloopverlenging aan de natuurfunctie is beperkt. Integratie gaat niet verder dan het bieden van een groter areaal aan een relatief beperkt aantal algemenere organismen. Door het onttrekken van biomassa, de lagere hoeveelheid

dood hout, de lagere maximale boomdiameters, de verhoogde dynamiek, en de verlaagde wildstand krijgen interessante soorten die gekoppeld zijn aan het ontbreken van houtproductie en houtoogst minder mogelijkheden. Dit komt doordat bij stimulatie van spontane bosverjonging open plekken snel dicht groeien waardoor warmte- en lichtminnende soorten minder kansen krijgen. Door elke vorm van oogst ontstaat een lager aanbod van dood hout, zowel in de tijd als in de ruimte, waardoor de kansen voor dood-hout soorten verminderen. Het tolereren van exotische gewassen leidt bovendien tot biotoopverlies en een verandering van het natuurlijke bosklimaat, en dus tot verlaging van de natuurfunctie.

Streven naar kleinschaligheid

Kleinschaligheid, in de zin van het werken met zo klein mogelijke verjongingseenheden, verhoogt de exploitatiekosten. Het verzwakt dus de productiefunctie. Het kan wel de kunstmatigheid van het bos doorbreken en derhalve de natuurfunctie en het decor versterken. Het oogsten van bomen bij hun financiële diameter, en het niets meer doen na inleidende maatregelen ten behoeve van de natuurfunctie leiden echter ook tot doorbreking van de kunstmatige structuur. In de laatste gevallen blijven de eigenlijke doelen de handelingen bepalen.

Oneigenlijke argumenten voor het aanleggen van bos

Wanneer oneigenlijke argumenten worden gebruikt voor het uitbreiden en aanleggen van bos, komt de aanleg vaak tot stand zonder dat de bovengenoemde doelen A tot en met C daarbij nog helder worden betrokken. Het meest recente voorbeeld is de argumentatie die is gehanteerd in het rapport 'Goede gronden voor nieuw bos' (1993). De in dat rapport gebruikte argumenten met betrekking tot milieukwaliteit, duurzame ruimtelijke kwaliteit, en recreatie en toerisme gelden even goed voor de situatie die ontstaat uit spontane vegetatie-ontwikkeling na beëindiging van het landbouwgebruik. Daar hoeft niet eerst op klassieke wijze tegen hoge kosten bos voor te worden aangelegd. De bewering dat bos-

aanleg zo gunstig is voor de natuur en het wildbeheer is zelfs onjuist. Noch natuur noch wildbeheer is gebaat bij bosaanleg. Beide hebben meer perspectief vanuit spontane vegetatie-ontwikkeling. De argumenten ten aanzien van de houtvoorziening zouden dan wel doorslaggevend moeten zijn. Ook daarbij valt echter wel wat af te dingen ten aanzien van de kosten, de effectiviteit waarmee de betalingsbalans wordt verbeterd, en het merkwaardige gebruik van het werkgelegenheid argument.

Door een veelheid van argumenten te gebruiken wordt de indruk gewekt dat het nuttig is om gesloten bos aan te leggen, terwijl het veel wenselijker is spontaan vegetatie te laten ontwikkelen.

Zero-base benadering

In het beheer van bos, en terrein waar bos of natuur zou mogen gaan ontwikkelen wordt vaak uitgegaan van vanzelfsprekendheden. Om vast te stellen wat wel en niet zinvol is om doelen te bereiken is het aanvangen met een 'zero-base' discussie echter een goede aanpak. Elk geval wordt daarbij eerst bekeken, zonder dat er ook maar iets gedaan wordt. Pas als er een beheersactiviteit bedacht is die aantoonbaar het best tot de, scherp geformuleerde, doelen leidt, wordt deze activiteit uitgevoerd. In alle andere gevallen wordt er niets gedaan. De tijd zorgt er dan voor dat de produkten die gewenst zijn tegen de laagst mogelijke kosten geleverd worden. De beheerder rest slechts de maatschappelijke produkten te 'oogsten' en daarnaast, uiterst selectief, rendabel te investeren.

Conclusie

Om de bovenbeschreven doelen A t/m C te bereiken moet, na een mogelijk korte inleidende actie, zo weinig mogelijk gepland worden. Dan wordt er het meest verdiend, kan er de meeste natuur tot stand komen, en ontstaat een verrassend decor. Het is daarom ook niet verstandig om als visie op het bos eindbeelden te ontwerpen. Als wij het bos kansen bieden, dus de juiste randvoorwaarden scheppen, zal het bos zich zelf wel ontwikkelen. Zoals uit bovenstaande blijkt zal die ontwikkeling vooral gaan in de richting die wij wensen.

Landgebruik met betrekking tot natuur, bos en

landschap moet vanuit een 'zero-base' benadering gestart worden.

Planning is alleen zinvol als er aantoonbaar iets nuttigs te plannen valt.

Literatuur

Coeterier, J.F., 1992. De beleving van bos: resultaten van omgevingspsychologisch onderzoek. Nederlands Bosbouw tijdschrift 64: 163-171.

Goede gronden voor nieuw bos, 1993. Advies van de commissie bosuitbreiding. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

Koop, H., 1986. Omvormingsbeheer naar natuurlijk bos: een paradox? Nederlands Bosbouw tijdschrift 58: 2-11.

Kuper, J.H., 1994. Sustainable development of Scots pine forests, Wageningen Agricultural University Papers 94-2.

Lengkeek, J., 1994. Een meervoudige werkelijkheid. Mededelingen van de werkgroep recreatie 20. Landbouwuniversiteit Wageningen.

Bosbouwbeleid en bodembescherming in Japan⁽¹⁾

YOSHIKI ASANO

directeur van de Administratie Leefmilieu
Departement Volksgezondheid en Leefmilieu
Kagoshima Prefectuur (Kyushu), Japan

Japan, gezegend met een warm en vochtig klimaat, bezit rijke bosbestanden en heeft een cultuur ontwikkeld die innig verbonden is met het bos, niet in het minst op materieel gebied: hout komt aan bod in alle aspecten van het leven, van gebouwen tot de meest uiteenlopende dagelijkse behoeften. Zelfs nu nog, na een snel toenemend landgebruik in het zog van een snelle economische groei, is 67 % van het nationale grondgebied bedekt met bos. Dit is één van de hoogste percentages ter wereld.

Het bos heeft, naast houtvoorziening, diverse functies van openbaar nut zoals de bescherming van waterbevoorrading, de bescherming en verrijking van de bodem en van het natuurlijk leefmilieu in het algemeen. In Japan, met zijn ruwe topografie en zijn overvloedige regenval, is het behoud en de verrijking van het bosbestand een belangrijk onderdeel van het nationale bodembeleid. In deze bijdrage wordt de aandacht toegespitst op het bosbeleid met het oog op bodemconservering.

Natuurlijk milieu, bodembescherming en bos

Situering

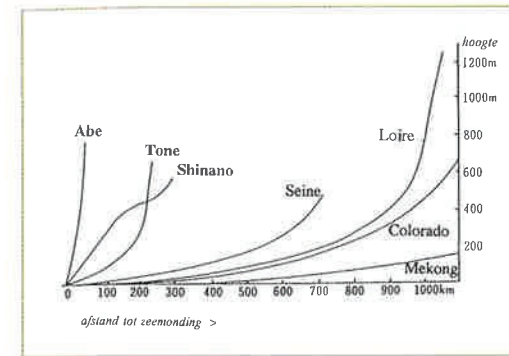
Japan, een langgerekte, boogvormige archipel ten oosten van het Aziatisch continent en aan de westrand van de Stille Zuidzee, strekt zich uit tussen 128°-145° oosterlengte en 26°-46° noorderbreedte. Het omvat naast de vier hoofdeilanden - van noord naar zuid: Hokkaido, Honshu, Shikoku en Kyushu - meer dan 3000 kleinere eilanden. De totale oppervlakte bedraagt 378.000 km² en de bevolkingsdichtheid 327 inwoners per km². Het noordelijk gedeelte van Japan behoort tot de subarctische zone, het zuidelijk gedeelte is subtropisch, maar het grootste gedeelte behoort tot de gematigde zone. Het gaat derhalve om een gevarieerd natuurlijk milieu⁽²⁾.

Topografie en geologie

Bergketens van 2000 tot 3000 m hoogte vormen het centraal gedeelte van de relatief smalle eilanden. Vlakke gedeelten komen praktisch niet voor, het grootste gedeelte van de oppervlakte bestaat uit steile hellingen. De rivieren zijn kort, met veel grotere gradiënten en verhang dan deze op het Aziatische continent of elders (fig. 1). Japan ligt daarenboven in de vulkanische gordel die de Stille Zuidzee omgeeft en wordt beïnvloed door vulkanische activiteit en tektoniek. De overvloedige regenval veroorzaakt ten slotte constante erosie. De configuratie en de geologische kenmerken van Japan zijn dus zeer complex.

Klimaat

Klimatologisch behoort Japan tot de Oostaziatische moessonzone. Het klimaat is warm en vochtig met vier

Figuur 1 – Verhang van drie belangrijke Japanse rivieren vergeleken met andere belangrijke rivieren

onderscheiden seizoenen. De gemiddelde jaarlijkse neerslag bedraagt 1750 mm, hetgeen meer dan het dubbel is van de neerslag in een aantal belangrijke Europese en Amerikaanse steden. In sommige gebieden aan de oostkust is de jaarlijkse neerslag vaak groter dan 4000 mm. In juni-juli is er een regenseizoen, *tsuyu* genaamd, dat

soms gepaard gaat met stortregens. Van augustus tot oktober wordt de Japanse archipel aangedaan door taifoens die ontstaan in het equatoriaal gedeelte van de Stille Zuidzee. Stortregens en stormwinden veroorzaken dan vaak ernstige schade. Een ander kenmerk van het klimaat is de overvloedige sneeuwval in de winter aan de kusten van de Japanse Zee, aan de westzijde van de archipel. Deze wordt veroorzaakt door de wintermoeson vanuit Siberië.

Bodemgebruik

Het huidige bodemgebruik in Japan is als volgt verdeeld: bos 67 %, landbouwgrond 14 %, woongebied 4 % en andere inclusief wegen en wateroppervlakten 15 %. Ondanks de hoge bevolkingsdichtheid en de snelle ontwikkeling, heeft Japan een hoge bebossingsindex vergeleken met andere, westerse landen.

De beboste oppervlakte, die 25 miljoen hectare bedroeg in 1990, bestaat voor 41 % uit aangeplant bos, 54 % uit natuurlijk bos en 5 % 'andere'. De aangeplante bossen

Jonge dennenaanplanting beschermd tegen wind (Erimo-streek).

bestaan voor het grootste gedeelte uit bestanden van coniferen als *Sugi* of Japanse cypres (*Cryptomeria japonica*) en *Hinoki* (*Chamaecyparis obtusa*). Ze zijn relatief jong aangezien ze na de tweede wereldoorlog werden aangeplant.

De eigendomssituatie ziet er als volgt uit: nationaal 31 %, gemeentelijk 11 % en privé 58 %.

In recente tijden werd een gedeelte van het bos opgeofferd aan residentiële uitbreidingen, landbouw en recreatie. De totale oppervlakte aan bos bleef echte min of meer constant dankzij energieke aanplantingsactiviteit op niet beboste en braakliggende gronden.

Verspreiding van bos- en bodemtypen

De variatie aan bostypen - van subtropisch tot subarctisch - weerspiegelt de complexe geofysische situatie van de lange sliert eilanden die zich van noord naar zuid door diverse klimaatgordels uitstrekt. Het overwegende bosbodemtype in de warme en gematigde zone is de *bruine bosbodem*. *Latosols* komen algemeen voor in de zuidelijke gematigde laaglanden. *Podzolen* zijn overheersend in de noordelijke gematigde en subarctische coniferenwouden. Ten gevolge van historische vulkanische activiteit komen op de hellingen en in de bekkens vaak *andosols* voor.

Bodemconservering en bos

Bodemerisatie, degradatie van landbouwgronden en watercontaminatie zijn in Japan nooit uitgegroeid tot problemen met de afmetingen die zij in de westerse landen hebben aangenomen. Dit is grotendeels te danken aan verschillen in het natuurlijk milieu en produktiewijzen in de landbouw. Het milde klimaat en de overvloedige neerslag zijn uiterst bevorderlijk voor plantaardig leven. De meeste landbouwgronden zijn bovendien rijstvelden, vlak en met een hoge potentiële natuurwaarde.

De kritische aspecten van het bodemgebruik in Japan zijn:

1. Preventie van overstromingen en de veiligstelling van zowel drinkwater als water voor landbouw- en industriële doeleinden, want het merendeel van de produktie-

activiteiten en woongebieden zijn gesitueerd in de vlakke gebieden nabij de riviermondingen.

2. Preventie van natuurrampen zoals aardverschuivingen, gezien de talloze steile hellingen.

Het bos speelt een cruciale rol in de bescherming van stroomgebieden en de preventie van bodemverlies en aardverschuivingen. Het behoud en de verbetering van bossen werden actief gestimuleerd door een systeem van bosplanning, inclusief de 'schermbossen', en projecten op het vlak van de bosbouw, waterbeheersing en erosiebestrijding etc., die alle gebaseerd zijn op de Boswet. Al deze inspanningen hebben in hoge mate bijgedragen tot de bodembescherming.

Het beschermend effect van bos ten opzichte van de bodem is te danken aan de bedekking van de bodem door afgevallen bladeren en twijgen, de vegetatie, het bladerdak dat de rechtstreekse impact van regendruppels op de bodem verhindert, de goed ontwikkelde en waterdoorlatende bosbodems, waardoor de oppervlakkige afstroming wordt gereduceerd. Bovendien worden aard- en bodemverschuivingen tegengegaan door de wijdvertakte wortelgestellen van de bosbomen.

De zure neerslag, die ernstige schade heeft aangericht in Europa en Noord-Amerika, heeft in Japan tot nog toe nauwelijks enige schade veroorzaakt, zoals nadelige effecten op de boomgroei of bodemverzuring, ondanks het feit dat zure regen en vochtigheid over gans het land werden waargenomen. Een duidelijke verklaring hiervoor is nog niet voorhanden, maar het hoog gehalte aan vulkanische as zou de oorzaak kunnen zijn van de grote buffercapaciteit van de Japanse bodems.

Het Japanse bosbouwbeleid

Het bosbeleid in historisch perspectief

Het belang van bosbescherming voor het leefmilieu werd reeds eeuwen geleden empirisch erkend om volgende redenen:

1. Ten gevolge van de overvloedige regenval en de steile topografie kwamen natuurrampen zoals overstromin-

gen en aardverschuivingen veelvuldig voor.

2. De rijstteelt had behoefte aan een stabiele kwantiteit rivierwater en een meticuleuze waterbeheersing.

Reeds in de 7de en 8ste eeuw werden naar aanleiding van natuurrampen kapbeperkingen opgelegd.

In de Edo-periode (1603-1867) vaardigde het Tokugawa-shogunaat zowel met het oog op het veiligstellen van de houtbevoorrading als de bescherming van de landbouwproduktie reglementeringen uit, gaande van beperkingen op excessieve kappingen tot en met een totaal verbod in sommige stroomgebieden. In bepaalde 'hans' (lenen of heerlijkheden) werd het kappen van bosbomen totaal verboden of werd er zelfs aan actief bosbeheer gedaan, waarbij niet alleen het behoud van bestaande maar ook de vorming van nieuwe bossen werd nagestreefd. De functie van het bos als beschermingsmiddel stond hierbij centraal.

Rond 1600 werd een aanvang genomen met het aanplanten van bossen en, rond het midden van de Edo-periode, werd in verschillende delen van Japan actief aan bosbeheer en bosaanplanting gedaan. Ten gevolge van de opdeling van de machtsuitoefening over talloze 'hans' en bevoegdheidsafbakeningen en organisatiestructuren die varieerden van district tot district, werd het bosbeleid niet gelijkmatig over het hele land toegepast.

Bosgebieden werden soms aangesproken voor de uitbreiding van het rijstareal. Anderzijds werd bos in de nabijheid van dorpen en landbouwgebieden soms in reserve gehouden als gemeentebos en onderworpen aan een collectief en duurzaam beheer, want het ging om een belangrijke bron van onontbeerlijke producten: gras, voeder, meststof en brandhout.

De 'Meiji restauratie' maakt een einde aan de isolatie van Japan en streefde naar een industriële ontwikkeling door de introductie van westerse beschavingselementen, vooral de westerse wetenschappelijke technologie. Op het vlak van de bosbouw stonden Duitse bosbeheers technieken model. Zij werden aangepast aan de specifieke biofysische en sociale condities in Japan. De eerste

Boswet werd uitgevaardigd in 1897 en zou de grondslag vormen van het bosbeheer. Ze werd ettelijke malen herzien. De huidige versie is gebaseerd op de totale herziening van 1951.

Het systeem van 'schermbossen' en bosplanning in het algemeen zijn belangrijke elementen van de huidige Boswet. De regering speelt een actieve rol op het vlak van de bosbescherming en -verrijking en stelt bovendien in het kader van haar beleidsprogramma de verantwoordelijkheden vast van de lokale besturen en boscijnaars.

In 1954 werd de 'wet houdende tijdelijke maatregelen voor de consolidatie van schermbossen' van kracht. Zij effende de weg voor het behoud en de consolidatie van de functies van bossen en de bosbescherming in het algemeen. In 1960 volgde de 'wet houdende dringende maatregelen van bodembescherming en waterbeheersing'. Beschermingsprojecten konden nu op een snelle en geprogrammeerde manier worden opgezet.

Het systeem van bosplanning

Bosbeheer moet geconcipieerd worden vanuit een 'holistisch' oogpunt, aangezien het bos niet alleen de houtbevoorrading verzekert maar ook een rol speelt op het vlak van de watervoorziening, bodemvorming en -bescherming, preventie van erosie en aardverschuiving en de milieubescherming in het algemeen. Omdat de groei van bomen grotendeels afhangt van de natuur en een lange tijd in beslag neemt, dient het beheer van bossen rekening te houden met natuurlijke en technische randvoorwaarden vanuit een perspectief op lange termijn. Indien het bosbeheer wordt overgelaten aan de willekeur van individuele boscijnaars, dan ontstaat het risico dat het bepaald wordt door economische fluctuaties op korte termijn.

Daarom zet de overheid de boscijnaars aan om het bos te beheren op een wijze die overeenstemt met de gestelde doeleinden op lange termijn en met de richtlijnen inzake bosbeheer en -infrastructuur. Hierbij worden de diverse functies van het bos ten volle behartigd, ook de

Aardverschuiving na zware regens (Kagoshima, 1993)

Schermbos met funktie van breking getijdewerking

produktiefunctie en het aandeel van de houtproductie in de nationale economie.

Het mechanisme en de maatregelen van het bosplanningsysteem in Japan zien er als volgt uit:

- a. De regering stelt een '*Basisplan voor de Bossen*' en een '*Vooruitzicht op lange termijn met betrekking tot vraag en aanbod van belangrijke bosprodukten*' op. Hierin zijn richtlijnen vervat betreffende de verdere uitwerking van maatregelen in verband met bosbouw. Het Ministerie van Landbouw, Bosbouw en Visserijen formuleert vervolgens een '*Nationaal Bosplan*' (NBP), waarin de streefdoelen worden vastgelegd met betrekking tot de verbetering van bossen en elementaire zaken van bosbeheer.
- b. De gouverneur van elke prefectuur stelt een '*Regionaal Bosbeheersplan*' (RBP) vast voor elk rivierbekken, gebaseerd op het NBP. Het bevat eveneens richtlijnen met betrekking tot bosbeheer en -verbetering, maar dan aangepast aan de lokale behoeften. Boscigenaars moeten dit plan naleven en moeten elke kap van bosbomen melden. De gouverneur kan boscigenaars die het plan niet naleven tot de orde roepen.
- c. Voor bossen in staatseigendom binnen de onder b. genoemde omschrijving stelt de directeur van de Regionale Bosadministratie een '*Regionaal Beheersplan voor Staatsbos*' (RBPS) vast, eveneens gebaseerd op het NBP.
- d. De burgemeester van elke stad of dorp stelt een '*Gemeentelijk Bosverbeteringsplan*' (GBP) op. Hierin worden specifieke programma's uitgewerkt voor rationeel bosbeheer en -onderhoud. Op grond van dit plan kan de burgemeester noodzakelijk geachte bosbouwoperaties aanbevelen of doen uitvoeren.
- e. Op vrijwillige basis kunnen boscigenaars een bosbeheersplan opstellen. De gouverneur kan dit plan goedkeuren als het overeenstemt met het RBP. Indien de eigenaars zich houden aan dit beheersplan kunnen zij genieten van fiscale vrijstellingen en gunstige leningstarieven.

Het systeem van 'schermbossen'

Bossen die van groot belang zijn voor functies van openbaar nut zoals beveiliging van watervoorziening en erosiebestrijding kunnen door de Minister van Landbouw, Bosbouw en Visserijen worden aangewezen als 'schermbos'. Boomkappingen en reliëfwijzigingen worden dan aan welbepaalde regels onderworpen. Ongeveer 33 % van de Japanse bossen heeft het statuut van schermbos. De typen van schermbossen en hun aangewezen oppervlakte zijn weergegeven in tabel 1. Sommige van deze typen vergen enige toelichting, te meer omdat enkele ervan geen direct verband hebben met bodembescherming als dusdanig:

- De bomen en bodemvegetatie van het schermbos voor de '*preventie van bodemerrosie*' worden geacht de oppervlakkige erosie af te remmen. De onder deze noemer aangewezen gebieden zijn doorgaans naakte heuvels of sites waar zich aardverschuivingen hebben voorgedaan en die stroomopwaarts liggen van te beschermen objecten. Soms gaat het ook om sites die, te oordelen aan de topografie en de geologie, gevoelig zijn voor aardverschuivingen. Dit is het voornaamste type wat betreft de bescherming van bosbodems.
- Het schermbos voor de '*preventie van zandinstortingen*' wordt verondersteld aardverschuivingen te verhinderen, vooral door de bindende kracht van de wortelgestellen.
- De schermbossen voor '*windbreking*' reduceren de windenergie door hun boomkronen en verhinderen het uitdrogen van de bodem en het wegwaaien van bodemdeeltjes op de nabijgelegen landbouwgronden.
- Het schermbos voor de '*preventie van schade door mist*' wordt verondersteld de mistvorming af te remmen, aangezien bladeren en takken de mistdruppels ondervangen. Dit type is van bijzonder belang aan de oostkust van Hokkaido, vooral in de omgeving van Nemuro, omdat in de lente en de zomer vaak een 'zeemist' tot ontwikkeling komt voor deze kust, waar een warme en een koude zeestroming elkaar ontmoeten. Dergelijke misten houden de atmosferische temperatuur laag en hebben derhalve een negatieve invloed op de groei van de gewassen.

**Tabel 1 - Typen en aangewezen oppervlakten van
protectiebossen, toestand op 31 maart 1993
(eenheid= 1000 ha)**

TYPE	PRIVE-BOS	STAATSBOS	TOTAAL
bescherming stroombekken	2,911	3,158	6,070
preventie van bodemerosie	1,199	759	1,958
preventie van zandinstortingen	33	13	46
zandfixering	12	4	16
windbreking	32	23	55
preventie van overstromingsschade	1	0	1
breking getijdewerking	8	5	13
droogtepreventie	24	16	41
sneeuwbreking	-	-	-
preventie van schade door mist	43	9	51
lawinepreventie	14	5	19
preventie vallende stenen	1	0	2
brandpreventie	0	-	0
voortplanting van vissen	22	6	28
navigatiedoel	0	1	1
gezondheid en recreatie	292	278	570
landschappelijk schoon	14	12	27
TOTAAL	4,607	4,291	8,898
reële oppervlakte (typen kunnen overlappen - 1 bosperceel kan tot 2 typen behoren)	4,328	4,032	8,360
totale oppervlakte protectiebos	51.8 %	48.2 %	100 %
bosoppervlakte per type eigenaar	24.9 %	51.3 %	33.2 %
Aantallen worden aldus afgerond als <0,5, 0 and ≥ 0,5, 1 "0" betekent < 0,5 / "-" betekent geen.			

- Het schermbos voor de 'voortplanting van vissen' wordt verondersteld bij te dragen tot een gunstig milieu voor het visleven door te voorzien in beschaduwning en nutriënten en door de preventie van watervervuiling.
- Het schermbos als 'navigatiedoel' betekent dat bossen als geografisch referentiepunt of 'landmark' kunnen dienen voor vissers en voor de scheepvaart in het algemeen ⁽³⁾.

a. Aanwijzingsprocedures

De Minister van Landbouw, Bosbouw en Visserijen kan schermbossen aanwijzen indien dit noodzakelijk wordt geacht met het oog op het algemeen welzijn. De aanwijzing van sommige typen van schermbossen werd toevertrouwd aan de gouverneurs van de prefecturen. Elke aanwijzing wordt vergezeld van een pakket van beheersmaatregelen, inbegrepen de methoden (kaalkap, selectieve kappingen etc.) en grenzen van de kappingen en tijdstippen van heraanplanting. De aanwijzing mag

slechts geannuleerd worden indien de oorspronkelijke redenen die tot de aanwijzing hebben geleid niet meer aanwezig zijn of indien het algemeen nut daartoe noopt.

b. Beperkingen van activiteiten

Voor elke kapping en reliëfwijziging binnen de perimenter van een schermbos is een toelating van de gouverneur van de prefectuur noodzakelijk. Na elke kapping, moeten de boscigenaars ter plekke nieuwe aanplantingen uitvoeren indien dit in de opgelegde beheersmaatregelen voorzien is.

c. Compensatie voor winstderving

De aanwijzing als schermbos brengt een aantal beperkingen aan het eigendomsrecht mee. De regering compenseert normaliter dit verlies.

d. Voorkeursbehandeling

Er worden fiscale voordelen voorzien voor eigenaars van schermbossen in de vorm van fiscale vrijstellingen tot een vast bedrag, reducties op de successierechten en inkomensbelasting. Bovendien zijn er voor het bosbeheer leningen beschikbaar tegen lage interesten en voor aanplantingen en de aanleg van boswegen is er ook een verhoogde subsidie voorzien.

e. Ondersteunende maatregelen

Ter ondersteuning van dit schermbosstelsel worden door de regering diverse werken of constructies uitgevoerd en, met behulp van de Forest Development Corporation aankoopprogramma's uitgevoerd.

Vergunningenstelsel voor de ontginning van bossen

Dit vergunningensysteem werd toegevoegd aan de Boswet in 1974 om het hoofd te bieden aan de toenemende aanleg van golfterreinen en andere recreatievoorzieningen in bossen die niet onderworpen waren aan het schermbosstelsel en waarop tot dan toe geen enkele wettelijke beperking rustte. In dit stelsel verleent de gouverneur van de prefectuur de toelating voor ontbossingen boven een bepaalde oppervlakte in privébossen die onderworpen zijn aan het RBP. De gouverneur zal geen toestemming verlenen indien er een risico aanwezig is

van erosie, aardverschuiving of overstroming, indien de watervoorziening in het gedrang komt of, in het algemeen, indien de ontbossing kan leiden tot ernstige schade aan het milieu. Op grond van deze criteria en afhankelijk van het type van project, wordt de oppervlakte bos bepaald die (na de uitvoering) moet behouden blijven.

De promotie van bosbouwprojecten

Herbebossing genereert een economische hulpbron in de vorm van hout en vereist een volgehouden investering over een lange tijd zonder of met lage opbrengsten. Het ligt bijgevolg niet voor de hand dat privé-eigenaars op een geprogrammeerde wijze het bosbestand verrijken. De regering en de prefecturen verstrekken daarom subsidies en leningen tegen lage interest voor aanplantingen en onderhoud. Het creëren van bossen met diverse etages en lange omlooptijden en de verbetering van natuurlijke bestanden werden tijdens de laatste jaren actief ondersteund, aangezien dit bijdraagt tot bodem- en waterbescherming.

Het regeringsbudget voor projecten in verband met bosbouw in 1993 bedroeg 52.684 miljoen yen (d.i. zowat 16 miljard BEF).

Daarnaast tracht men ook een dividendensysteem ingang te doen vinden: voor bossen die gelegen zijn stroomopwaarts van stuwdammen en die belangrijk zijn voor de watervoorziening kunnen plaatselijke besturen en privé-personen tussenkomen in de kosten van aanplanting en onderhoud en in de opbrengsten delen.

Projecten in verband met erosiebestrijding en waterbeheersing

Dergelijke projecten worden uitgevoerd met het oog op de preventie van bodemerosie en aardverschuivingen en de bescherming van stroombekkens. Het kan gaan om het herstel van gedegradeerde bossen ten gevolge van aardverschuivingen, de bouw van stuwdammen en andere kunstwerken, aanplantingen en onderhoud, beplantingen van ontboste terreinen etc. De kosten worden gedragen door de regering en de prefecturen; gemeentebesturen en boscigenaars zijn niet tot tussenkomst verplicht. In 1993 bedroeg het regeringsbudget voor dergelijke projecten 216.508 miljoen yen (d.i. zowat 66 miljard BEF).

Herstellingswerken aan gedegradeerde hellingbossen

De regering en de prefecturen subsidiëren eveneens de aanleg van boswegen die voor produktie en beheer van vitaal belang zijn. In 1993 bevatte deze subsidiepot 107.156 miljoen yen (d.i. zowat 33 miljard BEF).

Case-studies in verband met bodembescherming

Onderzoek met betrekking tot bodembescherming

Een vermeldenswaardig resultaat van het onderzoek betreffende bescherming van bosbodems en de functie van bossen bij de preventie van bodemerrosie en aardverschuiving is de studie van Iwazo Maruyama⁽⁴⁾, waarin onder meer een vergelijking wordt gemaakt tussen het bodemverlies op beboste gronden en dat op gronden met een ander bodemgebruik (zie tabel 2). Volgens deze studie bedraagt het erosievolume op beboste terreinen 1/50 van dat op kale terreinen en 1/170 op gedegradeerde terreinen.

Een voorbeeld van bodembescherming door bosaanplanting

In het volgende voorbeeld wordt duidelijk gemaakt hoe de aanplanting van bos een betekenisvolle rol speelde in de bodembescherming en ten goede kwam aan de plaatselijke gemeenschap.

Tabel 2 - Vergelijking van uitspoeling van bodem/zand uit bebost terrein ten opzichte van andere terreinen

Bron: IWAZO MARUYAMA (1970): Forest Hydrology.

	Gemiddelde erosiediepte mm / jaar	Erosievolume ton / jaar	Aantal data
Bebost terrein	0.2	1.8	6
Grasland	0.2	2.1	10
Akkerland	1.1	14.8	17
Onbegroeid terrein	6.7	87.1	11
Gedegraderd land	23.6	306.9	11

Het Erimo-district van Hokkaido is gelegen op het uiteinde van een schiereiland en heeft een relatief koud en bijzonder winderig klimaat. Tijdens de Meiji-periode (1868-1912) werd het gebied ontbost, niet alleen omwille van het brandhout maar ook omdat er behoefte was aan weidegronden. Ten gevolge daarvan degradeerde de bodem en het vegetatiedek. Dit leidde tot een algehele aftakeling van het natuurlijk milieu en ernstige ongemakken voor de bewoners, door winderosie, rondvliegend zand e.d. Bovendien produceerde het troebel geworden zeewater hoe langer hoe minder vis en zeewier. Dit laatste is in bepaalde kustgebieden van Hokkaido een belangrijk produkt.

Op dringende vraag van de plaatselijke bevolking opende de Nationale Bosadministratie een erosiecontrolestation en lanceerde een herbeplantingsproject. Omdat herbebossing in dit gebied bijzonder moeilijk bleek werden tal van vergissingen begaan, maar uiteindelijk werd een gepaste methode gevonden: aanvankelijk werd een exotisch type van weiland ingezaaid (met klavers e.d.). In een tweede fase werd Japanse zwarte den (*Pinus thunbergiana*) aangeplant. Met een investering van bij benadering 530 miljoen yen en 70.000 man-dagen tussen 1953 en 1990, kon 127 ha van de 192 ha gedegraderd land worden omgezet in bos. Daardoor werd niet alleen het degradatieproces stopgezet en het natuurlijk milieu in hoge mate verbeterd, maar ook de plaatselijke economie nieuw leven ingeblazen. Na verloop van tijd nam het volume van de visvangst spectaculair toe.

Een voorbeeld van kwantificering van de bosfunctie in verband met bodembescherming

Kwantificering van de functies van bossen voor het algemeen welzijn in geldelijke termen kan een doeltreffende hulpmiddel zijn bij de formulering en uitvoering van een bosbeleid, meer bepaald in het kader van een begrotingsdebat. Ook in Japan werd een dergelijke poging ondernomen. De voornaamste conclusie van de studie omtrent erosiepreventie die in 1972 werd uitgevoerd door de Japanse bosadministratie wordt hieronder weergegeven (prijsniveaus van 1985).

De preventiefunctie wordt uitgedrukt door de preventiecapaciteit. Het verschil tussen het bodemverlies door erosie tussen bebost en niet bebost land werd geraamd op 5700 miljoen m³ per jaar (cf. tabel 3).

Indien dit bodemverlies zou bestreden worden bij middel van betonnen dammen, dan zou het volume aldus vastgehouden grond gemiddeld 40 m³ per m³ damvolume bedragen. Aangezien de bouw van een dam begroot wordt op 48.000 yen per m³, bedraagt de kostprijs tot preventie van 1 m³ bodemverlies 1200 yen. Op grond hiervan kan volgende formule worden uitgewerkt met betrekking tot de kwantificering van de bosfunctie in verband met bodembescherming:

kosten voor de bouw van een dam (1200 yen/m³) X volume van de erosie die voorkomen wordt (5700 miljoen m³) = waarde van bos ten aanzien van erosiepreventie (6880 miljard yen/jaar, d.i. circa 2133 miljard BEF).

Bovenstaande cijfers zijn gebaseerd op een aantal veronderstellingen en hebben uiteraard slechts een oriënterende betekenis.

Tabel 3 - Erosiepreventie in bebost gebied (op jaarbasis)
(Bron: Forestry Agency of Japan.)

moedermateriaal	bebost gebied 10.000 ha	volume uitgespoeld materiaal (miljoen m ³) en erosiediepte				behouden volume miljoen m ³
		niet bebost		bebost		
tertiair sedimentair gesteente	428	856	20mm	2	0.05mm	854
mesozoïsch & paleozoïsch gesteente	623	623	10mm	1	0.01mm	622
metamorf gesteente	232	464	20mm	1	0.05mm	463
graniet	287	1.435	50mm	3	0.10mm	1.432
vulkanisch gesteente	610	610	10mm	1	0.01mm	609
vulkanische asse	340	1.700	50mm	3	0.10mm	1.697
TOTAAL	2.520	5.688		11		5.677

Epiloog

Deze bijdrage bevatte een beknopte inleiding in het Japanse bosbeleid als instrument van bodembescherming. Rekening houdend met de vrij uitzonderlijke biofysische situatie van Japan werd een beleid uitgewerkt en uitgevoerd waarin bosbehoud en bodembescherming innig verweven zijn. De catastrofale overstromingen en aardverschuivingen in Noord-Italië van november '94 indachtig, ben ik ervan overtuigd⁽⁵⁾ dat deze beschouwingen ook van nut kunnen zijn voor andere landen bij de uitwerking van een bodembeschermingsbeleid, zelfs voor de Lage Landen, die naar verluidt met een bescheiden maar niettemin reëel erosieprobleem zitten opgezadeld⁽⁶⁾.

NOTEN

- (1) Vertaling uit het Engels door R. Deneef, Bestuur Monumenten en Landschappen, Leuven.
- (2) Voor meer gegevens omtrent de fysische geografie van Japan, zie: J. PEZEU-MASSABUAU (1979) *Géographie du Japon* (Que sais-je? n° 1292). Paris, Presses Universitaires de France, 128 pp.
- (3) Op sommige zeekaarten wordt de 'skyline' van de kust weergegeven (noot van de vertaler).
- (4) I. MARUYAMA (1970): *Forest hydrology - Jissen Ringyo Daigaku* 22. Nourin Shuppan Co, p. 150.
- (5) De auteur is min of meer vertrouwd met Belgische of Vlaamse toestanden, want hij verbleef van februari tot juli 1989 op het Bestuur Monumenten en Landschappen te Leuven.
- (6) J. DE PLOEY (1986) *Bodemerosie in de lage landen - een Europees milieuprobleem*. Leuven, Acco, 108 pp.

Houtverkopen in Limburg najaar 1994

E. VAN BOGHOUT

Het vorige houtverkoopseizoen was, zeker in de provincie Limburg voor de openbare bossen (domeinbossen en bossen van openbare eigenaars) niet schitterend te noemen. De bekomen prijzen waren beduidend onder die van het vorig seizoen. De oorzaken hiervoor waren de naweeën van de stormen van 1990, het opengooien van de grenzen met Oost-Europa, goedkoper Scandinavisch hout en ... hierop inspelen van de plaatselijke houtkooplieden door het bieden van (te) lage prijzen. Eind 1993 werden dan ook een aantal loten niet toegewezen gezien de bekomen prijs.

Er werd dan ook met spanning uitgezien naar de houtverkopen van najaar 1994. De meeste verkopen zijn (31.12.1994) achter de rug; er zijn nog wel enkele gemeenten en kleine openbare eigenaars die moeten verkopen.

Prijs per omtrekklasse (dunningsprodukten den)

Omtrekklasse	Bekomen prijs
14-39 cm (10 % tot. volume)	70 F/m ³
40-69 cm (52 % tot. volume)	304 F/m ³
70-89 cm (24 % tot. volume)	610 F/m ³
90-119 cm (11 % tot. volume)	800 F/m ³
120+ cm (3 % tot. volume)	1.200 F/m ³

Van de verkochte volumes is een klein gedeelte kaalkap van populieren (426 m³ Bree, 820 m³ Hasselt); al het overige is dunningshout van voornamelijk Grove en Corsikaanse den.

De conclusies zijn positief: al het hout is (tot op heden) verkocht aan een betere prijs dan vorig jaar. De juiste oorzaken hiervoor zijn niet erg duidelijk: meer concurrentie tussen kooplieden, een meer gestabiliseerde markt (?), en een aantrekkelijke economie.

De bekomen gemiddelde eenheidsprijs wordt sterk beïnvloed door de aangeboden sortimenten: zo is er voor de domeinbossen van de houtvesterij Bree relatief veel licht hout (met een lage eenheidsprijs), en voor de openbare eigenaars van de houtvesterij Hechtel relatief veel zwaardere sortimenten (met een hogere eenheidsprijs).

Een algemene vaststelling is wel dat voor de lichte sortimenten slechts zeer lage prijzen worden geboden: dit heeft voornamelijk te maken met de in verhouding zeer dure loonkosten per m³ te exploiteren hout.

De bekomen prijzen per omtrekklasse voor de verkoop van de domeinbossen van de houtvesterij Hechtel (15.902 m³) geven een goed idee van de waarde van de verschillende sortimenten.

Houtverkopen Limburg

Houtvesterij	Verkocht volume (m ³)		Opbrengst (F)		Gem. eenheidsprijs (F/m ³)	
	domein - bossen	openbare eigenaars	domein - bossen	openbare eigenaars	domein - bossen	openbare eigenaars
Hechtel	15.902	13.427	6.971.921	6.981.104	438	519
Bree	6.940	3.576	2.235.000	1.614.900	322	451
Hasselt	14.743	13.295	5.709.418	5.261.805	387	395

Boswachterij Zutendaal

C. SIOEN

Toen de boskrantredactie een afspraak maakte met boswachter Jan Cox in Maasmechelen, bleek een rondleiding van een paar uur niet genoeg om het grootste deel van zijn gebied te bezoeken.

Jan Cox, boswachter sedert 1978, heeft dan ook momenteel vier boswachterijen onder zijn hoede. Dit betekent in totaal een dertigtal openbare bossen (domeinbos, gemeentebos) en staatsnatuurreservaten met een totale oppervlakte van ongeveer 2650 ha. Daarbovenop telt het gebied nog eens 1500 ha privé-bos.

In het verleden werden we reeds vaak geconfronteerd met leegstaande boswachterijen en 'interim' boswachters, maar de situatie in Zutendaal tart toch wel alle verbeelding.

Gelukkig komen deze 4000 ha bos- en heidegebied in een vrij gesloten blok voor. De afstand tussen de uiterste grenzen bedraagt ongeveer 30 km.

Jan Cox beklemtoont de goede samenwerking met zijn collega's boswachter. Zonder hen zou het onmogelijk zijn om in een dergelijk gebied voldoende controle uit te oefenen, laat staan bepaalde werken, zoals het aanduiden van dunningen, uit te voeren.

Het samengesmolten gebied van de vier boswachterijen strekt zich voornamelijk uit over de gemeenten Dilsen-Stokkem en Maasmechelen. In het westelijk gebied, dat tot de Hoge Kempen (Kempisch Plateau) behoort, komen zowel uitgestrekte boscomplexen als open heidelandschappen voor. De bossen bestonden oorspronkelijk bijna allen uit een monocultuur van Grove den (aangeplant voor gebruik in de Limburgse mijnen). In de Maasvallei komen de zogenaamde uiterwaarden voor: mooie weidelandschappen met verspreide populieren- of wilgenbosjes en bomenrijen. De overgangszones tussen plateau en Maasvallei oogt eveneens zeer fraai. In het ganse gebied zijn er verschillende zand- en grindwinnings. Steenkoolterills worden op één plaats aangetroffen.

De Mechelse heide:
op de overgang tussen bos en heide

Het uitgestrekte boswachtersgebied is een prachtig mengpaneel van water, weiden, heide en bos.

Samen met zijn ploegbaas, zeven arbeiders en een brandtorenwachter in het voorjaar en de zomer, staat de boswachter in voor het dagelijks beheer van deze gebieden. Een deel van de belangrijkste domeinbossen zijn Heiwijk, Kleine Homo, Lanklaarderbos en Saenhoeve, Platte Ledeberg, Kalerheide en Dilserbos. Het meest bekend is ongetwijfeld de Mechelse heide, staatsnatuurreservaat met een oppervlakte van 700 ha. Een deel van deze domeinen werd door de boswachter aan de boskrantredactie (en dus ook aan u) voorgesteld:

De Mechelse heide (700 ha)

Dit natuurreservaat wordt door de gemeente Maasmechelen (voor een symbolische prijs) aan het Vlaamse Gewest verhuurd. Het bestaat voor 500 ha uit heide, waarvan zo'n 360 ha open heidelandschap betreft. In het gebied komen een aantal vennen en struweelvegetaties voor. 200 ha is bezet met bossen. In 1994 werd de Mechelse heide met 140 ha uitgebreid. In dit laatst ver-

worven gedeelte komen verschillende groeves voor (voltooid zandwinnings).

De Mechelse heide trekt jaarlijks zeer veel wandelaars aan. De toeristische dienst van de gemeente verspreidt brochures met mogelijke wandeltochten in het gebied. Daarnaast wordt de Mechelse heide in verschillende boeken en tijdschriften vermeld.

Het heidebeheer bestaat uit maaien, plaggen en branden. Beweidings met dieren wordt niet uitgevoerd. Het beheer is heel arbeidsintensief. Om handenarbeid te beperken wordt het plaggen (dit is het afsteken van de humuslaag om het kiemen van heide te bevorderen) mechanisch uitgevoerd. Een plaggemachine wordt ingezet in sterk vergraste percelen. Het maaien gebeurt zowel met de kneuzer en de maaibalk als met de bosmaaier. Beheersbrand wordt toegepast daar waar het terrein moeilijk toegankelijk is, zoals op steile hellingen.

Het maaisel en de plaggen worden ondermeer gebruikt bij het herstellen van taluds in de verlaten groeven. Oude heide heeft ook nog een economische toepassing. Zo werd in 1994 ongeveer 60 ha heide gemaaid voor de productie van biofilters.

Door het gevoerde beheer blijft de heide zeer jong. Gemiddeld om de tien jaar wordt een heideperceel verjongd door één van de vermelde beheersmaatregelen. Zo wordt voorkomen dat de heide gaat 'verbossen'. Jaarlijks wordt de volledige oppervlakte open heide doorlopen om jonge berken en dennen manueel uit te trekken.

In tegenstelling tot andere plaatsen klaagt de boswachter niet over een toenemende vergrassing van de heide. Het intensieve beheer en de afwezigheid van bio-industrie in de streek hebben daar wellicht mee te maken. Wel stelde Jan Cox een achteruitgang van een aantal fauna-elementen vast. Zo kwamen eind de jaren '70 in het gebied nog een paar koppels Korhoen voor. Een laatste exemplaar werd begin de jaren '80 op een brug over de autosnelweg E314 waargenomen...

Tijdens de droge zomer van 1976 kwamen in de houtvesterij een groot aantal bosbranden voor, ook in de

Mechelse heide. Een huidig berkenbos met wat Trilpopulier ontstond op zo'n afgebrand stukje. In de naaldhoutbestanden van het staatsnatuurreservaat wordt een normaal bosbeheer met regelmatige dunningen (eerst om de 3, later om de 6 jaar) uitgevoerd.

Rond de Mechelse heide komen nog een aantal akkers voor. Deze vormen een voedselplaats voor reeën. Onderhandelingen voor verdere uitbreiding van het reservaat zijn nog steeds lopende. Op die manier vormt het reservaat met de omliggende domeinbossen één geheel.

Heiwijk

Dit 568 ha grote boscomplex wordt door de E314 doormidden gesneden. In het beheer spreekt men van Heiwijk I en II. Beide bossen bestaan hoofdzakelijk uit vrij jonge naaldhoutbestanden met Grove den, naast Corsikaanse den en lork.

De boswachter is een groot voorstander van de omvorming van deze bossen en toont ons verschillende bestanden waar zelfs de grootste criticus niet meer van een 'dennenakker' kan spreken. In vele Grove dennenbestanden komt een belangrijke bijmenging van eik, berk en lijsterbes voor. De menging ontstaat natuurlijk niet helemaal vanzelf. Tijdig, regelmatig en vrij sterk dunnen is de boodschap. Dat dit ook eens verkeerd kan lopen bewijst een perceel met Corsikaanse den en lork. De stormen van 1990 hielden er lelijk huis na een pas uitgevoerde dunning. De zaak werd achteraf opgeruimd en een omheining rond het perceel geplaatst. Zo kan de natuurlijke verjonging van zowel naald- als loofhout ongehinderd opgroeien.

De enige spelbreker in de omvormingsdroom is ook hier de Amerikaanse vogelkers. De wens van de boswachter is de omvorming het eerst te voltooien waar deze agressieve soort bijna afwezig is.

De omvormingen gebeuren niet overal op dezelfde manier. Op verschillende plaatsen worden beplantingen uitgevoerd met eik, Beuk, kastanje, esdoorn, linde, Boskers en acacia. Ook Grove den, Corsikaanse den en Tsu-

Voltooide zandwinning op de Mechelse heide (foto P. Roskams)

ga worden nog wel geplant. Voor berk moet daarbij niet gezorgd worden. Deze soort verspreidt zich meestal zo goed op natuurlijke wijze dat ze niet eens aangeplant moet worden.

Lanklaarderbos en Saenhoeve (128 ha)

In deze bossen zijn mooie voorbeelden van gemengde bestanden met Grove den, eik, Beuk, berk, Tamme kastanje, Vuilboom en lijsterbes te zien. Op de vrij vruchtbare grond groeien deze boomsoorten gemakkelijk, zelfs onder een vrij dicht kronendak van de Grove den. In de gemengde bestanden worden de loofhoutsoorten bevoordeligd bij het aantekenen van de dunningen. Men gaat er van uit dat het vellen en uitslepen van dennen een aantal loofbomen zal beschadigen. Deze kunnen dan bij een volgende dunning gemerkt worden.

De boswachter ziet de toekomst voor het bos en zijn produkten positief in. De Grove dennenmarkt stortte in na de storm van 1990, maar in 1994 raakte opnieuw alle hout verkocht. Ook voor de andere boomsoorten ziet hij een afzetmogelijkheid.

De exploitatie gebeurt het hele jaar door. Een aantal houtkopers wacht helaas te lang met de exploitatie van de gekochte bomen, waardoor het bosbeheer verstoord wordt. Deze lange periode van activiteit zorgt voor een continue verstoring in het bos, dit tot ongenoegen van onze gastheer die pleit voor een betere organisatie van de houtverkoop.

Het Lanklaarderbos werd in 1994 uitgebreid met 26 ha. Deze bosoppervlakte werd gekocht van een landbouwer uit de streek.

Net als Saenhoeve (voorgesteld als bosreservaat) wordt het Lanklaarderbos druk bezocht door recreanten.

Platte Ledeborg (35 ha)

Dit gemengd bos, ook bekend onder de naam Platte Lindenberg (hoewel de linde er niet voorkomt), is samen met het Dilserbos voorgesteld als bosreservaat. Het oude (privé-)bos brandde kort na de tweede wereldoorlog af en werd herbebost met dennen. Vijftig jaar lang werd het beheer ervan verwaarloosd. Nu bestaat het bos vooral uit eik en berk. Een halve eeuw 'niets doen' is een goede uitgangspositie voor een integraal bosreservaat in de Kempen.

Het bos is vrij toegankelijk. Net als in omliggende bosgebieden zijn agressieve recreanten, zoals mountainbikers en motorcrossers, hier een ontolereerbare zaak. Mountainbikers maken geen lawaai, maar verlaten te dikwijls de paden of hinderen de wandelaars.

Motorcrossers zijn hier de 'bospest'. Een gezamenlijke actie van de Dienst Waters en Bossen, rijkswacht en politie kon op een zondagvoormiddag in 1994 17 motorcrossers verbaliseren. Niet zelden gaat het om buitenlandse crossers die in hun eigen land niet meer aan

hun trekken komen. Het afsluiten van ingangen is een mogelijke oplossing van het probleem. In het verleden werd echter veel schade aan afsluitingen aangebracht.

Koeweide (12 ha)

Tot slot wordt een bezoekje gebracht aan Koeweide. Dit kleine natuurgebiedje is gelegen langs de Maas rond een oude groeve, die nu een reusachtige vijver geworden is. Rond de plas werd een gemengd loofbosje met eik, es, kers en linde aangelegd. In het gebied komen ook heel wat Schietwilgen en els voor.

Ondanks de periodieke overstromingen groeien de bomen zeer goed. De over het water hangende wilgen en elzen bieden een ideale rust- en slaapplek voor een luidruchtige kolonie Aalscholvers. Deze soort was vroeger een grote zeldzaamheid maar neemt de laatste tijd enorm toe in aantal.

Voor sommigen is de toestand dermate ernstig dat moet overgegaan worden tot verdelging van de soort.

Hier wordt aangetoond dat de overstromingsgebieden van de Maas heel wat mogelijkheden voor bos- en natuurontwikkeling bieden. Momenteel worden de oevers van de Maas tot de laatste vierkante meter als landbouwgrond gebruikt. Deze oevers zijn allesbehalve stevig en kalven geregeld af. Een strook ooibos langs de oevers zou de vervuiling van de rivier iets kunnen afremmen, en de angst voor overstromingen en dijkbreuken misschien wat temperen.

De Platte Ledeborg bevat veel eik en berk in een verwaarloosde dennenaanplanting.

Verslag van de eerste algemene bijeenkomst van de VLAAMSE BOSBOUWVERENIGING op zaterdag 12 december 1970 in het auditorium van Gevaert-Agfa te Mortsel

De stichting van de Vlaamse Bosbouwvereniging is een initiatief, dat tot stand kwam ingevolge de samenwerking tussen bosbouwingenieurs, afgestudeerden van de Rijksuniversiteit te Gent en van de Universiteit te Leuven. Jarenlang werd aan de oprichting van een dergelijke vereniging gedacht, maar eerst in de laatste jaren kon een ruimere belangstelling voor het idee gevonden worden. De Vlaamse Bosbouwvereniging wil geen beroepsvereniging worden en evenmin een bond van afgestudeerden. Het is integendeel de bedoeling, dat zij de ontmoetingsplaats zou zijn van al degenen, die belang stellen in het bos in het Vlaamse land. Aldus verenigt zij reeds vandaag bosbouwingenieurs, bosbouwtechniekers, natuurliefhebbers, vertegenwoordigers van jeugdgroeperingen en verenigingen tot natuurbescherming, bosbezitters en vertegenwoordigers van de houtverwerkende industrie. In deze vereniging wil men een dialoog tot stand brengen om praktische oplossingen voor bestaande problemen te zoeken.

Het eerste objectief is het bos zelf. Wanneer moet worden vastgesteld, dat België met nauwelijks 600 m² bos per inwoner bijna op de laagste rang staat in Europa, en dat de bosoppervlakte per inwoner in Oost-Vlaanderen maar 100 m² meer bedraagt en in West-Vlaanderen slechts 70 m², wordt het weldra duidelijk, dat alle nog bestaande boskompleksen in het Vlaamse land zonder enige beperking moeten behouden worden. Tegelijkertijd moet, om economische en sociale redenen, een actieve bebossingspolitiek in het Vlaamse land worden doorgevoerd en zouden klare objectieven voor de onmiddellijke toekomst moeten worden uitgestippeld.

De bescherming van het menselijk leefmilieu en de organisatie van de rekreatie vergen het scheppen van uitgebreide groene zones. De meest efficiënte groenzone is deze gevormd door het bos. De bosaanleg brengt tevens de goedkoopste oplossing,

hij laat de valorisatie van minderwaardige of marginale landbouwgronden toe en het bos kan de meest verscheiden functies uitoefenen.

Het is inderdaad bekend, dat de aanleg van 1 ha stadspark minimum 800.000 F kost: voor hetzelfde bedrag kunnen minstens 40 tot 50 ha bos worden aangelegd, waar de jeugd en het publiek zich volledig vrij kunnen bewegen, waar de kosten van onderhoud gering zijn en waar tenslotte een zeer waardevolle grondstof, het hout, wordt geproduceerd. De ervaringen hebben immers aangetoond, dat er geen principiële tegenspraak bestaat tussen het nastreven tegelijkertijd van een economisch en van een sociaal doel in de bosbouw.

Tenslotte was het nodig een specifieke vereniging op te richten, die zich zou bezighouden met de noden van het Vlaamse land, die essentieel verschillen van deze in het Waalse landsgedeelte. De V.B.V. wil daarom ijveren voor het tot stand brengen van een bosgezinde mentaliteit. Zij wil actief medewerken aan de formulering van een specifieke bospolitiek voor het Vlaamse land, o.m. door het opmaken van een inventaris van de bossen en van de behoeften, door het bestuderen van alle problemen, die met het bos verband houden en door het voorbereiden van wettelijke beschikkingen.

Zij hoopt daartoe op de hulp en medewerking van de meest verscheiden middelen te mogen rekenen.

Vervolgens stelde Prof. Van Miegroet voor, uit de initiatiefnemers een voorlopig bestuur aan te stellen, dat gedurende 1 jaar de vereniging zou leiden en deze verder zou uitbouwen. Dit voorlopig bestuur werd als volgt samengesteld:

Voorzitter: ir. P. Paelinck

Onder-voorzitter: Prof. ir. M. Geebelen

Secretaris: ir. J. De Schuyter

Penningmeester: ir. F. Janssens

(Mededelingsblad VBV: 1ste jaargang nr. 1-januari 1971)

VBV-excursies 1995

ZATERDAG 25 MAART

(14.00 - 17.00 u): *Het Leen* (Eeklo, O-VI)

Excursie in het Provinciaal domein en bezoek aan het bosinfocentrum. Plaatselijke gids. Afspraak: ingang museum-infocentrum (uitgebreide aankondiging verder in deze Boskrant)

ZONDAG 9 APRIL

(14.00 - 17.30 u): *De Vorte Bossen* (Ruisselede, W-VI)

Bezoek aan het erkend natuurreservaat o.l.v. conservator Geert Heyneman en Kris Vandekerckhove (lid beheerscommissie). Afspraak: kapel Kruiskerke (Ruisselede).

ZONDAG 7 MEI

(14.00 - 17.00 u): *Muizenbos* (Ranst, Antwerpen)

Voorjaarsexcursie in het 33 ha grote loofbos, eigendom van het OCMW te Antwerpen. Leiding: Luc De Keersmacker (fytosociologische studie) en Leo Peeters (Boswachter Afdeling Bos en Groen). Afspraak: kerk van Ranst.

DONDERDAG 18 & VRIJDAG 19 MEI:

Tweedaagse busreis naar Noord-Frankrijk (vooraf inschrijven noodzakelijk; zie elders in deze Boskrant).

ZATERDAG 14 OKTOBER

(14.00 - 17.00 u): *Lozerheide* (Bocholt, Limburg)

Wandeling in het loofbos, eigendom van het Vlaamse Gewest, o.l.v. Theo Winters en Pierre Bormans, beiden Boswachter bij Afdeling Bos en Groen.

ZATERDAG 18 NOVEMBER

(14.00 - 16.30 u): *Litsberg* (Dilsen, Limburg)

Excursie in het domeinbos van het Vlaamse Gewest o.l.v. Jan Cox en Jos Gorissen, Technisch Beambten bij Afdelingen Bos en Groen en Natuur.

VBV-Excursie naar het Leen te Eeklo op 25.03.'95

De eerste VBV-excursie van 1995 brengt ons naar het Provinciaal domein 'Het Leen' te Eeklo. Dit bos is met zijn 214 ha één van de grootste opengestelde bosdomeinen in Oost-Vlaanderen. De voorbije jaren kwam de uitbouw van het domein in een stroomversnelling. In de pers kwam er heel veel aandacht voor de opening van de Week van het Bos in 1990, de inrichting van bosleerpaden, bosklassen, bosmuseum,... (zie ook De Boskrant, n° 6, 1993).

Hoog tijd dus voor een bezoekje met de Vlaamse Bosbouwvereniging!

Even terugblikken...

Een groot deel van het Leen te Eeklo is wellicht altijd bos geweest. De naam van de stad Eeklo is trouwens afkomstig van het uitgestrekte eikenbos dat er voorkwam. Het moerassige bos diende vooral als jachtterrein, onder andere voor de graven van Vlaanderen. In 1540 werd het bos op de kaart van Mercator als 'Eke-loobosch' aangeduid.

Naast jacht heeft vooral turfwinning een belangrijke rol in de geschiedenis van het Leen gespeeld. In het boek 'De bossen van Vlaanderen' wordt het Leen vermeld als één van de gebieden waar 500 jaar geleden al aan bosuitbreiding gedacht werd.

In de Middeleeuwen werd in de streek van het 'Meetjesland' op vele plaatsen turf gestoken. De veengronden werden er geëxploiteerd door grote abdijen, hospitalen en kapitaalkrachtige stedelingen. De gewonnen turf werd naar de grote steden (Brugge en Gent) gebracht om er als brandstof te dienen.

Deze veenwinning bleef op sommige plaatsen doorgaan tot in de 19^e eeuw, zij het weliswaar op veel kleinere schaal.

Na de exploitatie werden de uitgeveende percelen in akkers omgezet. De zandige gronden (onder het veen zat Pleistocëen zand) werden echter op vele plaatsen bebost, zo ook rond het Leen. Deze bebossingen werden

onder andere door het Brugse St.-Janshospitaal vanaf het midden van de 14^e eeuw uitgevoerd. Zo maakten de Zuid-, Pok- en Wilde Moer (synoniem voor veengrond) vanaf 1529 deel uit van het 'Eeklobos'.

In 1938 werd een oppervlakte van 155 ha door het Ministerie van Landsverdediging aangekocht en als munitiedepot in gebruik genomen. Daardoor bleef het gebied gevrijwaard van ander landgebruik, maar kwamen wel tal van wegen en gebouwen in het bos.

Het Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen kon het gebied in 1972 verwerven. Van bij de aankoop kreeg het Leen een recreatieve bestemming (passieve groenrecreatie). In 1973 werd het domein voor het publiek opengesteld. Het overgrote deel van de aanwezige gebouwen (vooral munitiebunkers) was inmiddels afgebroken. De aanwezige betonpaden (18 km) werden behouden (rolstoelgebruikers). Verder bleef de recreatieve infrastructuur vrij beperkt.

In 1987 kwam de beslissing van de Bestendige Deputatie om de resterende gebouwen in te richten als Provinciaal Bosmuseum en Bosklassencentrum. In 1990 kreeg het gebied de nodige aandacht bij de opening van de Week van het Bos. Nu nog is de verdere uitbouw van het museum volop aan de gang. Recent werd een omvangrijk arboretum aangelegd (ruim 2000 soorten bomen en struiken).

Het huidige bos

Het Leen is een bijzonder gevarieerd bos. In het domein komen zowel loof- als naaldhoutbestanden voor. De belangrijkste boomsoorten zijn Zomereik, Beuk, berk, Amerikaanse eik, Tamme kastanje, els, populier, wilg, Japanse lork, Grove en Corsikaanse den, Fijnspar.

In het bos komen vrij veel vochtige plaatsen voor. Door de militairen werden een groot aantal vijvers aangelegd die nu een ideale foerageerplaats voor vogels zijn (Blauwe reiger, Ijsvogel,...). De flora bestaat vooral uit soorten typisch voor vochtige bossen. Een aantal soorten zijn dan weer specifiek voor voedselarme gronden: Koningsvaren, Struikheide, Agrimonie,...

Het bosbeheer wordt door de Afdeling Bos en Groen verzorgd (Houtvesterij Gent). Aan het domein zijn een twaalfstal personeelsleden verbonden die onder andere instaan voor beplantingswerken en onderhoud van gebouwen.

Praktische afspraken

De excursie gaat door op *zaterdag 25 maart*. Er wordt om *14.00 u.* verzameld aan de *ingang van het Bosmuseum*. Na een twee uur durende wandeling onder leiding van een plaatselijke natuurgids (Gilbert Van Bastelaere), is een bezoek aan het Bosinfocentrum nog mogelijk. De activiteit is gratis. Einde voorzien om ± 17.00 u. Laarzen zijn aanbevolen.

Het domein is gemakkelijk bereikbaar via de N9 Gent-Kust (vanuit Gent: voor het binnenrijden van Eeklo aan de linkerkant).

Wie met het openbaar vervoer komt, neemt buslijn 58a (Gent-Brugge), halte 'Het Leen'. Het treinstation van Eeklo ligt op 1,5 km van het Provinciaal domein (spoorlijn Gent-Eeklo).

Het Eikenproject

A. VERHELST

De tweede editie van het Eikenproject is achter de rug. Voor de tweede maal organiseerden de Vlaamse Bosbouwvereniging en Pro Silva Vlaanderen in samenwerking met de Bosboomtelers van Vlaanderen en de Dienst Waters en Bossen van de Vlaamse Gemeenschap een boomverkoopactie ter bevordering van het gebruik van inheemse boomsoorten bij bebossing, herbebossing of aanleg van een houtkant.

Op zeven verschillende plaatsen in Vlaanderen konden op 10 december 1994 de op voorhand bestelde boompjes worden opgehaald. Het aantal deelnemers evenaarde bijna het grote aantal deelnemers die zich inschreven

Tabel 1 Aantal deelnemers per ophaalplaats

provincie	ophaalplaats	aantal deelnemers
West-Vlaanderen	Koekelare	54
Oost-Vlaanderen	Gontrode	122
Oost-Vlaanderen	Eeklo	20
Brabant	Meerdaal	28
Brabant	Hoellaart	31
Antwerpen	Kalmthout	90
Limburg	Genk	29
totaal		374

voor de eerste actie, die in het voorjaar van 1994 liep. Tabel 1 geeft het aantal deelnemers per ophaalplaats weer.

Als lid van de Vlaamse Bosbouwvereniging en Pro Silva Vlaanderen konden 100 boompjes worden aangekocht voor 800,- BF. Het betrof de Zomereik (*Quercus robur*), de Gewone es (*Fraxinus excelsior*), de Boskers of Zoete kers (*Prunus avium*), de Winterlinde of Kleinbladige linde (*Tilia cordata*) en de Zwarte els (*Alnus glutinosa*).

De Zomereik scoort nog steeds het best bij de deelnemers. Het aandeel tegenover het totale aantal boompjes ($9.125 / 37.400 = 24\%$) ligt echter lager dan bij het

vorige Eikenproject (40 %). De nieuwkomer in het rijtje, de Zwarte els, lijkt het, in vergelijking met de andere boomsoorten, vooral in de provincie West-Vlaanderen goed te doen. Dit blijkt uit de volgende tabel.

De boompjes werden in bundels van 25, voorzien van een label en in plasticen zakken aan de deelnemers overhandigd. De 100 boompjes konden makkelijk in een personenwagen vervoerd worden.

Omdat bij nieuwe aanplantingen veelal met vraatschade van konijnen valt af te rekenen, wordt er goed aangegeven enige individuele wildbescherming te voorzien. Het Eikenproject hield hiermee rekening. De deelnemers konden bij hun inschrijving 100 spiralen bestellen voor de prijs van 19,- BF per spiraal. In totaal maakten 86 personen hiervan gebruik.

Gezien er op de ophaaldag heel wat mediabelangstelling was, zullen regionale TV-zenders en dag- of weekbladen worden ingeschakeld om het volgende Eikenproject (wellicht eind 1995) vooraf aan te kondigen. Aangezien 1995 een speciaal jaar is (25 jaar VBV en Europees Jaar voor het Natuurbehoud) willen we van het derde Eikenproject iets groots maken! Hou ook De Boskrant in het oog!

Tabel 2. Aantal boompjes per ophaalplaats

soort /plaats	elk	es	kers	linde	els	totaal
Koekelare	1.025	1.100	900	1.075	1.300	5.400
Gontrode	3.175	2.525	2.075	1.975	2.450	12.200
Eeklo	575	350	450	350	275	2.000
Meerdaal	600	675	450	575	500	2.800
Hoellaart	675	575	575	750	525	3.100
Kalmthout	2.425	1.800	1.525	1.925	1.325	9.000
Genk	650	625	375	700	550	2.900
totaal	9.125	7.650	6.350	7.350	6.925	37.400

VBV-tweedaagse in Noord-Frankrijk

Op donderdag 18 en vrijdag 19 mei organiseert de VBV een tweedaagse excursie in Noord-Frankrijk. De excursie zal een gevarieerd aanbod van bossen en natuurgebieden in drie regionale natuurparken brengen.

We vangen aan in het in oprichting zijnde natuurpark 'Monts de Flandre' waar we op de Catsberg en Zwarte berg vooral de aanpak van de (over)recreatie zullen bekijken. Daarna brengen we een bezoek aan het 'Forêt de Nieppe', een 2000 ha groot domeinbos in de vallei van de Leie (Parc naturel régional Audomarois). Aandacht wordt hier vooral besteed aan het bosbeheer op de vochtige kleigronden.

In de namiddag wordt nog de Vallei van de Aa bezocht met een bezoek aan het reservaat 'Romelaere' (educatie en recreatie) en een kalkhelling met Jeneverbes in Wavrans. 's Avonds overnachten we in een hotelletje te St.-Omer.

De laatste dag voert ons naar het Parc du Boulonnais met o.a. aandacht voor het beheer van kalkgraslanden (extensieve begrazing) en de bescherming van het typische bocagelandschap. Hoofdmoot van de tweede dag wordt het schitterend gevarieerde bos van Desvres (soortrijke bossen op kalkbodem).

De reis gebeurt per bus. We vertrekken vanuit Antwerpen (7.00 station Berchem) om via Gent (8.00 station St-Pieters) en Ieper (9.15 station) omstreeks 10 uur het eerste excursiepunt te bereiken. Voor de eerste middag dient men zelf een picknick te voorzien.

Deelnameprijs (alles inbegrepen): 3.500 fr./persoon (niet VBV-leden: 4500 fr.)

Het aantal plaatsen is beperkt tot 25. Gelieve de inschrijvingsom voor 31 maart te storten op rekeningnummer 448-3605351-56 van VBV met vermelding Noord-Frankrijk.

Oproep tot het hernieuwen van het lidmaatschap

Begin december 1994 werden alle VBV-leden schriftelijk uitgenodigd voor de voordracht- en debatavond met Dr. J. Kuper. In dezelfde brief werd ook om een hernieuwing van het lidmaatschap gevraagd.

Leden die dit niet deden, willen we hierbij nogmaals vragen zo vlug mogelijk hun lidgeld voor 1995 te betalen.

De bijdrage bedraagt:

- voor Boskrant (5 keer per jaar) en Groene Band (3 keer per jaar): 550 fr.
- voor Boskrant (5 keer per jaar): 450 fr.
- studentenabonnement (Boskrant en Groene Band): 300 fr.

Gelieve, indien dit nog niet gebeurd is, uw lidgeld te storten op rekeningnummer 448-3605351-56 met vermelding 'lid 1995'

Dia-avond 'Bos en Bosbouw in Borneo'

Deel 1. Het bos en zijn fauna in Sabah
Door Bernard Van Elegem

Deel 2. Bosbouw in Borneo
Door Johan Ramon

op donderdag 23 maart om 20.30 u

in zaal Backstage (rechttegenover de VOORUIT)
Sint-Pietersnieuwstraat 128
9000 Gent

Een bos voor Veurne

T. VITSE

Als polderstad is Veurne sterk verbonden met zijn agrarische omgeving. De rol die voor Veurne weggelegd is, is echter veel ruimer dan deze van een plattelandstad alleen.

Als stad achter de kustgordel, vangt Veurne in de zomermaanden een belangrijk deel van het kusttoerisme op. De omgeving van de markt en zijn historische gebouwen zijn hierbij een belangrijke troef.

Naar de nabije toekomst wordt de autosnelweg verbonden met de kanaaltunnel in Frankrijk. Veurne komt zo op een belangrijke industriële as te liggen, hetgeen een belangrijke weerslag heeft op zijn industriële uitbouw.

In het structuurplan Vlaanderen wordt rekening gehouden met een verhoogde behoefte aan 'stadsbossen'. Rekening gehouden met de veranderde behoeften van de stedelijke bevolking, maar tevens met de hierboven vermelde verhoogde toeristische en industriële activiteiten, heeft Veurne zeker deze behoeften.

Voortgaande op de bevolkingsgegevens van Veurne, zou volgens wetenschappelijke studies een bebossing van 100 ha zeker te verantwoorden zijn.

Het feit dat de gevolgen van de autosnelweg op landschappelijk vlak toch dienen aangepakt te worden, bieden een gelegenheid om hier planmatig op in te spelen.

Een overeenkomst werd afgesloten tussen de Administratie voor Wegeninfrastructuur en Verkeer en de dienst Waters en Bossen om restgronden aan de afrit Veurne van de autostrade te bebossen. Op deze wijze werd een oppervlakte van 6,5 ha bebost. Het is duidelijk dat deze bebossing van 6,5 ha de bosbehoeften van Veurne niet kan opvangen.

De plaats van deze bebossing vormt een onderdeel van een groter gebied dat door de autosnelweg van de rest van het landbouwareaal wordt afgesneden. Dit gebied,

gelegen tussen de autosnelweg en de vaart tussen Veurne en Adinkerke, beslaat ongeveer 100 ha.

Het is duidelijk dat hier nog bijkomende mogelijkheden liggen voor een echt 'Veurnebos' naar de toekomst toe.

Uiteraard dient een dergelijke beleidsoptie voorafgegaan door verder onderzoek en vooral overleg. Grondige samenspraak met de sector landbouw en respect voor de behoeften van de individuele landbouwers zijn noodzakelijk.

Een bebossing van die aard kan overigens niet in een tijdspanne van enkele jaren verwezenlijkt worden.

Bepantingsplan van het Pistelbos

Het bepantingsplan werd opgesteld op basis van volgende principes.

Uit educatieve overwegingen werd een groot aantal boom- en struiksoorten voorzien.

De hoofdboomsoorten werden geplant in groepjes van 20 tot 50 are. Intense menging van de soorten werd niet toegepast omdat dan de ene soort de andere zou verdringen.

Hoofdzakelijk werd gewerkt met pionierboomsoorten, nl. de els, de wilg, de populier en de berk. Deze soorten koloniseren de bodem en bereiden hem voor voor de meer langlevende soorten. Tevens groeien ze sneller en zorgen er voor dat het bosbeeld vlugger tot stand komt. Nochtans werd ook voor aanwezigheid van de meer langlevende soorten gezorgd, nl. de zomereik, de es, de boskers en de winterlinde.

Ondanks het feit dat het een klein bosje betreft, is een beperkt wandelcircuit voorzien. Vanaf de hoek van de Bulskampstraat en de Europalaan tot de brug onder de autostrade werd een verhard wandelpad voorzien, zodat

de wandelaars het drukke verkeer op de Bulskampstraat kunnen mijden.

De randen van de bospercelen werden ook beplant met inheemse struiksoorten. Deze struiksoorten hebben zowel een ecologische als een praktische functie. Gehoopt wordt zij later de bospercelen binnendringen en zo voor een onderlaag in het bos zorgen. Anderzijds vormen zij een zachte hindernis voor de wandelaars om niet in de percelen binnen te dringen.

Het is uiteraard zo dat de regels van het Bosdecreet ook in dit bos gelden. Zo zal het Pistelbos toegankelijk zijn voor wandelaars, maar dan enkel op de paden en niet in de percelen zelf. Dat wordt immers het domein van de natuur.

Natuureducatie in Vlaams-Brabant

De dienst Natuurontwikkeling van de Vlaamse Gemeenschap heeft zopas de brochure 'Natuureducatie in Vlaams Brabant' op de markt gebracht. In de brochure worden allerlei natuureducatieve initiatieven (bezoekerscentra, leerpaden, musea, bosklassen, dagprojecten, ...) kort voorgesteld.

Telkens wordt per initiatief een contactadres gegeven. Een ideaal instrument dus voor scholen, verenigingen of particulieren die de natuur van deze provincie beter willen leren kennen.

De brochure telt 78 pagina's en is rijkelijk geïllustreerd met kleurenfoto's.

De brochure kost 150 frank. Reeds eerder verschenen de delen West- en Oost-Vlaanderen in dezelfde reeks.

Bestellen door storting op rekeningnummer
091-2206053-11 van MINA-fonds ontvangsten
Belliardstraat 14-18, 1040 Brussel
Met vermelding brochure Natuureducatie in ...

Lidmaatschap Pro Silva Vlaanderen 1995

VBV-leden kunnen gratis lid blijven of worden van Pro Silva Vlaanderen, als zij hun naam en adres doorgeven aan het secretariaat van Pro Silva Vlaanderen. Dit kan op eenvoudige wijze door het adres etiket op de omslag van deze Boskrant met vermelding 'lid 1995' op te sturen naar:

secretariaat Pro Silva Vlaanderen
Duboislaan 2
1560 Groenendaal

Praktijkdagen Natuurgetrouwe Bosbouw

Op zaterdag 1 april e.k. organiseert Pro Silva Vlaanderen en het Educatief Bosbouwcentrum Groenendaal een praktijkstage te Schoten. Onder leiding van ervaren instructeurs kunnen maximaal 12 deelnemers enkele bosbeheerswerken aanleren. Op het programma staat het aantekenen en uitvoeren van dunningen. Deze stage start om 9u30 en loopt tot 16u. Inschrijven kan door naam, adres en telefoonnummer op te sturen naar het secretariaat en tevens 300 fr. te storten op rekeningnr. 068-2158321-01 van Pro Silva Vlaanderen met vermelding van 'praktijkdag 1 april'. Een wegbeschrijving wordt opgestuurd.

Natuurgericht beheer van bossen

STIJN OVERLOOP

Van de hand van prof. M. Van Miegroet verscheen oktober jl. een lijvig werk: een synthesesewerk over het natuurgerichte beheer van bossen. Niemand beter dan de auteur, o.m. stichtend lid van Pro Silva, kan verwoorden waarom hij deze klepper bijeenschreef: '...Ondanks alle belangstelling, plechtige verklaringen en goede bedoelingen takelt het bos overal ter wereld verder af...' '...De auteur hoopt aldus bij te dragen tot de ontwikkeling van een bosbehandling die, naar geloven, als natuurgericht, natuurgetrouw of natuurlijk wordt betiteld...'.

Voor de potentiële lezer wil ik hier graag nog enkele beschouwingen aan toevoegen na een eerste lectuur.

Dit werk is op te vatten als een wetenschappelijk goed onderbouwd naslagwerk, geschreven in een duidelijke en rijke taal. Het is geen bosbouwleerboek, evenmin een technisch werk dat een welbepaalde schoolse vorming vereist. Het staat open voor iedereen die in bos geïnteresseerd is. De auteur neemt ruim de tijd om de huidige inzichten in de bosbiologie uit de doeken te doen, gekoppeld aan een toelichting over het wezen van de bosbouw. Vervolgens stelt hij vanuit een scherpe analyse van de huidige mondiale bostoestand de aanpak van de natuurgerichte bosbouw voor. Een beknopte verklarende woordenlijst achteraan is handig voor wie in het geheel niet vertrouwd is met de overigens schaars gebruikte technische termen uit de bosbouw en de biologie. Ondanks de stapsgewijze opbouw van het boek is het lezen van een afzonderlijk hoofdstuk best mogelijk. De auteur troost zich immers geen moeite om zijn visie aan te dragen doorheen de verschillende hoofdstukken. De lezer wordt zeker niet overladen met bosbouwkundige kennis uit de rijkgevlude wetenschappelijke loopbaan van de auteur, maar wordt voorzien van nodige informatie die toelaat inzicht te verwerven in het ontstaan en de ontwikkeling van het gedachtengoed van het natuurgericht bosbeheer. Een historisch overzicht over het ontstaan van de natuurgerichte bosbouw leert ons merkwaardig genoeg dat verschillende auteurs reeds meer dan 100 jaar deze ideeën uitdragen.

In de beschrijving van en toelichtingen bij de natuurdynamiek in bossen is de keuze voor de titel 'natuur als strategie' beslist niet toevallig. De auteur formuleert denkpijpen, bekritiseert stellingen en argumenteert voor een bosbouw in nieuwe stijl als een gedreven strategie. Het mag dan ook als een grote verdienste beschouwd worden dat de kerngedachten van het natuurgericht bosbeheer zo klaar worden uitgetekend in een grote samenhang met het samenlevingsgebeuren op wereldschaal. In het slothoofdstuk wordt niet geaarzeld om grote wetenschappelijke theoriën, zoals 'a brief history of time' van de astrofysicus Hawking, in te zetten ter ondersteuning van een mentaliteitswijziging naar een natuurgericht bosbeheer.

Zoals de auteur het zelf aangeeft in zijn woord vooraf is het geenszins de bedoeling om pasklare recepten aan te reiken voor onmiddellijk gebruik op het terrein. Vanuit de terechte vaststelling dat elk bos uniek is, opteert de auteur voor een bosbouw in vrije stijl, ideeën ontleend aan de grote bedrijfsoorten, maar vooral aangepast aan de realiteit van een unieke situatie. Het is mischien te betreuren dat in deze 368 bladzijden geen praktijktips zijn opgenomen. Het prille ontwaken van een natuurgetrouwe beheerspraktijk in Vlaanderen roept vele vragen op: omtrent de boomsoortenkeuze, de tijdschaal waarover men moet plannen, de bosverjonging, de gewenste bedrijfsoort, de marginaliteit van het bosbedrijf. Anderzijds lijkt het mij tegenstrijdig aan een natuurgerichte aanpak om sleutel op de deur oplossingen te geven. Worden daar juist niet grote fouten gemaakt, waar men wars van enige kennis van de locale standplaats het beheer stoelt op dogma's en recepten? 'Natuurgericht beheer van bossen' biedt genoeg materiaal aan voor een grondige bezinning en discussie, waaruit nieuwe, aangepaste ideeën en inzichten mogen ontstaan.

Natuurgericht beheer van bossen, 368 blz., 925 fr.

In uw boekhandel

Prof. em. dr. Ir. M. Van Miegroet

verschenen in de reeks monografiën

van de Stichting Leefmilieu